Міністерство освіти та науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут права

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та самостійної роботи із дисципліни

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

для студентів денної форми навчання
освітнього ступеню «магістр» спеціальності 081 «Право»

Суми
Сумський державний університет
2020

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи із дисципліни «Європейські стандарти захисту прав споживачів фінансових послуг» для студентів денної форми навчання освітнього ступеню «магістр» спеціальності 081 «Право» / укладачі М. В. Плотнікова, О.А. Швагер, Л.Д. Руденко. – Суми : Сумський державний університет, 2019. – 69 с.

Кафедра міжнародного, європейського права та цивільно-правових дисциплін
Кафедра адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки

ЗМІСТ

ВСТУП 6

Тема 1. Вступ до курсу. Огляд основних питань щодо функціонування ЄС та законодавства ЄС щодо регулювання ринку фінансових послуг 7

Методичні рекомендації 7

Запитання для самоконтролю 8

Практичне заняття 1 9

Список рекомендованої літератури 10

Тема 2. Принципи захисту прав споживачів фінансових послуг в ЄС 12

Методичні рекомендації 12

Запитання для самоконтролю 14

Практичне заняття 2 14

Список рекомендованої літератури 16

Тема 3. Регулятори та наглядові органи на ринку фінансових послуг ЄС 17

Методичні рекомендації 17

Запитання для самоконтролю 18

Практичне заняття 3 19

Список рекомендованої літератури 21

Тема 4. Методи захисту прав споживачів фінансових послуг в ЄС 22

Методичні рекомендації 22

Запитання для самоконтролю 23

Практичне заняття 4 24

Список рекомендованої літератури 25

Тема 5. Концепція єдиного ринку роздрібних фінансових послуг в ЄС (поточний та ощадний рахунки, платіжні послуги, кредитні картки, іпотечні кредити, страхування, інвестиційні продукти) 26

Методичні рекомендації 26

Запитання для самоконтролю 27
Практичне заняття 5 28
Практичне заняття 6 33
Список рекомендованої літератури 35
Тема 6. Правове регулювання банківських послуг в ЄС 36
Методичні рекомендації 36
Запитання для самоконтролю 38
Практичне заняття 7 39
Список рекомендованої літератури 41
Тема 7. Правове регулювання страхових послуг в ЄС 44
Методичні рекомендації 44
Запитання для самоконтролю 46
Практичне заняття 8 46
Список рекомендованої літератури 48
Тема 8. Правове регулювання інвестицій в ЄС 49
Методичні рекомендації 49
Запитання для самоконтролю 50
Практичне заняття 9 51
Список рекомендованої літератури 53
Тема 9. Правове регулювання пенсійного забезпечення в ЄС 53
Методичні рекомендації 53
Запитання для самоконтролю 54
Практичне заняття 10 55
Список рекомендованої літератури 57
Тема 10. Відповідальність за порушення на ринку фінансових послуг ЄС. Судова практика Європейського суду та Європейського суду з прав людини щодо захисту споживачів фінансових послуг 58

Методичні рекомендації 58
Запитання для самоконтролю 60
Практичне заняття 11 60
Практичне заняття 12 62
Список рекомендованої літератури 64
Методи та критерії оцінювання 65
Методичні вказівки для підготовки мультимедійної презентації 66
Список рекомендованої літератури 67

ВСТУП

Метою вивчення дисципліни є формування у студентів цілісного уявлення про європейські стандарти захисту прав споживачів фінансових послуг у контексті взаємовідносин, що складаються у процесі європейської інтеграції та про європейську систему захисту прав споживачів фінансових послуг.

Після успішного вивчення навчальної дисципліни *здобувач вищої освіти зможе*:

- знати основні поняття та принципи ринку фінансових послуг ЄС;
- пояснювати правові основи функціонування ринку фінансових послуг ЄС;
- описувати систему джерел європейського права, засади взаємодії органів та інституцій ЄС між собою, правовий статус споживачів фінансових послуг та їх право на захист своїх законних прав та інтересів , право на звернення до європейських судових органів;
- оцінювати правові засади взаємовідносин інституцій Європейського Союзу щодо регулювання ринку фінансових послуг;
- вміти застосовувати набуті знання щодо європейських стандартів захисту прав споживачів фінансових послуг.

Тема 1. Вступ до курсу. Огляд основних питань щодо функціонування ЄС та законодавства ЄС щодо регулювання ринку фінансових послуг

Методичні рекомендації

При вивченні цієї теми студентам слід звернути увагу на те, що інституційна система ЄС є складною. Ця наднаціональна система створила багато інституцій, повноваження яких закріплені в установчих договорах ЄС (Європейський парламент; Європейська Рада; Рада; Європейська комісія; Суд ЄС; Європейський центральний банк; Рахункова палата), а також органів та установ, повноваження яких визначаються актами вторинного законодавства. Також потрібно мати загальне уявлення про розподіл компетенції між ЄС та національними урядами.

Другим важливим моментом, на якій слід звернути увагу перед вивченням дисципліни – це система джерел права ЄС. До джерел права ЄС належать: установчі договори, так зване первинне законодавство; міжнародні угоди; вторинне законодавство, що включає регламенти, директиви, рекомендації та висновки; рішення та висновки Суду ЄС. При цьому знати, що регламенти та директиви відрізняються своєю дією: якщо перші мають пряму дію, то другі потребують транспозиції в національне законодавство.

Характеризуючи правові засади Економічного та валютного союзу, потрібно зрозуміти, що економічна інтеграція в ЄС вимагала координувати економічні політики держав-членів ЄС, а для ефективного функціонування внутрішнього ринку потрібна єдина політика обмінних курсів. Засади функціонування економічного та валютного союзу визначені в установчих договорах ЄС. Прагнення єдності у монетарній сфері обумовило спочатку запровадження розрахункової одиниці “екю”, а пізніше ввести єдину валюту “євро”. Студенти повинні знати, що не всі країни входять до “єврозони”, однак узгодження монетарної політики відбувається всіма країнами Союзу, адже вона впливає на фінансову та цінову стабільність.

Особливістю регулювання на європейському рівні фінансових послуг полягає в тому, що відсутній єдиний нормативний акт, присвячений їх видам та порядку надання. Велика кількість Директив ЄС містить положення про порядок надання тих чи інших послуг, які визнаються фінансовими. До них належать *банківські послуги, послуги у сфері страхування* та *інвестицій*, а також *професійна діяльність на фондовому ринку*. Перелік фінансових послуг міститься у Додатку 1 до Директиви 2013/36/EU.

Відповідно норми, що регулюють діяльність фінансових установ по наданню цих послуг, контролю за здійсненням цієї діяльності, дотримання постачальниками фінансових послуг фінансових нормативів об'єднуються в такі інститути європейського права як банківське право ЄС, страхове право ЄС, правове регулювання ринку цінних паперів, інвестиційне право ЄС.

Запитання для самоконтролю

1. Який інститут ЄС є головним законодавчим органом ЄС?
2. Назвіть основну функцію Єврокомісії.
3. Охарактеризуйте функції Європейського центрального банку.
4. Яким чином реалізується грошова політика держав-членів ЄС, які входять і не входять до «єврозони»?
5. Які правові акти ЄС є обов'язковими щодо результату, але залишають вибір державам засобів для його досягнення?
6. Які правові акти ЄС мають загальне застосування і не потребують імплементації у внутрішнє право держав?
7. Охарактеризуйте принцип/принципи, покладені в основу діяльності Європейської системи центральних банків:
8. Поясність причини створення Економічного та валютного союзу в ЄС.
9. Які послуги належать до фінансових відповідно до європейського законодавства?
10. В чому полягає принцип єдиної ліцензії на ринках усіх країн ЄС для фінансової установи?

Практичне заняття 1

План заняття

1. Інституційна система ЄС
2. Джерела права ЄС.
3. Правові засади економічного та валютного союзу.
4. Поняття та види фінансових послуг.
5. Правові засади регулювання фінансових відносин в ЄС..

Завдання для дискусії та обговорення:

Які на вашу думку засади організації ринку фінансових послуг в Європейському Союзі доцільно запровадити в Україні?

Практичне завдання 1

Проаналізуйте положення Протоколу про Статут Європейської системи центральних банків та Європейського Центрального банку та Закону України "Про Національний банк України" та складіть порівняльну таблицю функцій (повноважень) Європейського Центрального банку та Національного банку України. Визначте, чи містять ці документи повноваження, спрямовані на захист прав споживачів.

Практичне завдання 2

Порівняйте положення європейського та українського законодавства стосовно належності тих чи інших послуг до фінансових. Які обмеження передбачені для установ, які мають право надавати фінансові послуги.

Практичне завдання 3

Естонська страхова компанія "Kindlustatud!", яка здійснює діяльність з надання послуг медичного страхування вирішила створити філію в Україні. Чи потрібно цій страховій компанії отримувати ліцензію на здійснення страхової діяльності за українським законодавством, якщо Україна підписала Угоду про

асоціацію з Європейським Союзом та взяла на себе зобов'язання імплементувати відповідні положення acquis ЄС до свого законодавства? Дайте також відповіді на питання: що собою являє єдина ліцензія для страховика в ЄС; які правові наслідки для України у зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію?

Практичне завдання 4

Рішенням Ради 2014/512/CFSP від 31 липня 2014 року (OB 2014 L 229, p. 13) із змінами, внесеними Рішенням Ради 2014/659/CFSP від 8 вересня 2014 р. (OB L 271, p.54) були запроваджені заходи, що обмежували пряму або непряму купівлю чи продаж, пряме або непряме надання інвестиційних послуг або допомога у випуску облігацій, власного капіталу або подібних фінансових інструментів для фінансово-кредитних установ, які більш ніж на 50% є державною власністю Російської Федерації. Поясніть, що собою являє внутрішній ринок ЄС та на яких принципах його створено. Чи не порушує дане рішення принцип вільного руху капіталів між державами-членами та між державами-членами і третіми країнами? Проаналізуйте положення, що містяться у статті 29 Договору про ЄС, статті 215 Договору про функціонування ЄС та Регламенті №833/2014, визначте, чи має право окрема держава-член ЄС дати доступ до інвестиційних послуг фінансово-кредитним установам, які перелічені у Додатку до Рішення Ради?

Список рекомендованої літератури

1. Стрельцова О. В. Європейське право як багатовимірний феномен: підходи до розуміння і визначення поняття. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 7. С. 72-80. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2011_7_12
2. Тюріна О.В. Основи права Європейського Союзу. URL: http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/6077/1/Tiurina%20O.%20V.%20Fundamentals%20of%20the%20European%20Union.pdf
3. Рекомендації для українських органів державного управління щодо наближення до права ЄС. URL: https://eu-ua.org/sites/default/files/inline/files/legal_approximation_guidelines_ukr_new.pdf
4. Право Європейського Союзу. Конспект лекцій. Дніпро, 2016. URL:https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/1117/16.1.pdf

5. Колесніченко В.В. Принципи права Європейського Союзу: загальнотеоретичне дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2010. 22 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/968
6. Розподіл регуляторних і наглядових функцій на фінансовому ринку: європейський досвід та рекомендації для України / Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. Київ, 2016. 32 с. URL: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/FEAO_Rozpodil_funktsiy_na_finrynky.pdf.
7. Поняття та перелік фінансових послуг у фінансовому законодавстві України та ЄС: європейський досвід та рекомендації для України / Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. 2016. URL: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2017/03/2017_02-20-fin-poslugy.pdf
8. Самойленко Є. А. Правовий механізм здійснення європейським центральним банком пруденційного нагляду за фінансово-кредитними установами в Європейському Союзі. Альманах міжнародного права. 2015. Вип. 8. С. 89-96. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=amp_2015_8_13
9. Директива 2013/36/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 року Про доступ до діяльності кредитних установ та пруденційний нагляд по відношенню до кредитних установ та інвестиційних фірм, що вносить зміни до Директиви 2002/87/ЄС та припиняє дію Директиви 2006/48/ЄС та 2006/49/ЄС. URL: https://minjust.gov.ua/files/52244
10. Directive 2013/36/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on access to the activity of credit institutions and the prudential supervision of credit institutions and investment firms, amending Directive 2002/87/EC and repealing Directives 2006/48/EC and 2006/49/EC Text with EEA relevance. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0036
11. Regulation (EU) No 575/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on prudential requirements for credit institutions and investment firms. URL: http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/en/TXT/?uri=celex%3A32013R0575
12. Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on markets in financial instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU. URL: http://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0065
13. Regulation (EU) No 600/2014 of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on markets in financial instruments and amending Regulation (EU) No 648/2012. URL: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0600
14. Directive 2009/65/EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to undertakings for collective investment in transferable securities (UCITS). URL: http://ec.europa.eu/internal_market/investment/docs/ucitsdirective/directive_2009_65_ec_en.pdf
15. Directive 2011/61/EU of the European Parliament and of the Council of 8 June 2011 on Alternative Investment Fund Managers and amending Directives 2003/41/EC and 2009/65/EC and Regulations (EC) No 1060/2009 and (EU) No 1095/2010. URL: http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:174:0001:0073:EN:PDF
16. Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the takingup and pursuit of the business of Insurance and

Reinsurance (Solvency II). URL: http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/ALL/?uri=celex%3A32009L0138
17. Directive 2003/41/EC of the European Parliament and of the Council of 3 June 2003 on the activities and supervision of institutions for occupational retirement provision. URL: http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/en/ALL/?uri=CELEX%3A32003L0041

Тема 2. Принципи захисту прав споживачів фінансових послуг в ЄС

Методичні рекомендації

Для вивчення цієї теми студентам потрібно насамперед ознайомитися з положеннями установчих договорів ЄС, що визначають загальні засади здійснення захисту прав споживачів фінансових послуг в ЄС та компетенцію ЄС у цій сфері. Цілі політики у сфері захисту прав споживачів визначаються у багаторічних споживчих програмах, які окреслюють кроки, спрямовані на удосконалення системи захисту прав споживачів. Також слід розуміти, що на міжнародному рівні визнано, що захист прав споживачів сприяє фінансовій стабільності та розвитку економіки кожної країни, тому відповідні принципи захисту прав споживачів закріплені у документі Групи 20 (G20).

Уніфіковане регулювання відносин за участю споживачів в ЄС досягається через розвиток договірного права Європейського союзу за двома напрямками – гармонізації та уніфікації. Гармонізація полягає в зміні національного права держав-членів ЄС на підставі положень директив з метою створення єдиного правового режиму на внутрішньому ринку ЄС. Для того, щоб охарактеризувати правовий режим захисту прав споживачів потрібно звернутися до положень низки Директив Європейського Союзу, які визначають уніфіковані вимоги до виробників продукції та надавачів послуг; вимоги щодо реалізації прав споживача на етапі придбання продукції, отримання послуг; положення, які передбачають захист прав споживача у випадку їх порушення; реалізовані державою-членом заходи у разі виявлення небезпеки, негативного впливу продукції на навколишнє середовище, безпеку людей. Для захисту прав

споживачів фінансових послуг було прийнято декілька окремих Директив, тому що загальна система захисту прав споживачів недостатньо ефективна.

Система захисту прав споживачів фінансових послуг досить складна через те, що діяльність фінансових установ справляє великий вплив на стабільність фінансової системи усього Європейського Союзу.

Загальна характеристика системи захисту прав споживачів містить такі складові: регулювання ринкової поведінки фінансових посередників; вимоги до реклами фінансових послуг; обов'язок фінансових посередників щодо переддоговірного розкриття інформації; права споживачів на післядоговірне обслуговування і надання інформації; чітке визначення кінцевої вартості послуг для споживачів застосування до порушників заходів впливу уповноваженими органами; вимоги до кваліфікації персоналу по роботі з клієнтами та фінансових посередників; вимоги до стилю (характеру) продажів – недопущення недобросовісної підприємницької практики; встановлення вимог для надання фінансових інтернет-послуг; страхування збитків споживачів; врегулювання діяльності кредитних посередників; фінансова залученість; сприяння розвитку організацій з захисту прав споживачів; підвищення фінансової грамотності.

За наслідками фінансової кризи 2007-2008 рр., що виявила необізнаність споживачів при обранні постачальник фінансових послуг та умов контрактів, в європейському законодавстві з'явилися вимоги щодо переддоговірного розкриття інформації фінансовою установою, інформація про кінцеву вартість послуг для споживача та чіткі вимоги до реклами фінансових послуг.

Нагляд за діяльністю фінансових установ не є новим явищем, однак змінюється його характер та показники, які оцінюють наглядові органи для вирішення питання про неризикованість діяльності тієї чи іншої фінансової установи. Досить новим напрямком є нагляд за ринковою поведінкою фінансових установ, яка є передумовою захисту прав споживачів фінансових послуг. Цей елемент у системі захисту прав споживачів спрямований на попередження порушення прав споживача. Наступний – розгляд скарг

споживачів має правовідновлювальний характер. Зрозуміла і доступна система розгляду скарг споживачів щодо допущених порушень в Європейському Союзі сприяє більш ефективному захисту їхніх прав. Європейське законодавство містить також низку положень, що стосуються гарантій та компенсацій для споживачів фінансових послуг.

Запитання для самоконтролю

1. Ухваленням якого документу до первинного законодавства ЄС вперше введено Поняття “споживач”?
2. Які положення щодо захисту прав споживачів містяться у Хартії основних прав Європейського Союзу?
3. Які умови вважаються несправедливими в розумінні Директиви 93/13/ЄЕС «Про несправедливі умови в договорах із споживачами»?
4. Що у сфері захисту прав споживачів відповідно до документів Європейської комісії належить до основних цілей політики ЄС?
5. У віданні якої інституції ЄС перебуває організація захисту прав споживачів?
6. Що являє собою захист прав споживачів відповідно до європейського законодавства?
7. Що собою являє “регулювання ринкової поведінки фінансових посередників”?
8. Поясніть, які відомості належать до стандартної інформації, яку повинна містити реклама кредитних послуг, відповідно до Директиви 2008/48/ЄС.
9. Що включається до загальної вартості кредиту для споживача відповідно до Директиви 2008/48/ЄС?
10. Які існують схеми компенсації споживачам фінансових послуг у разі ліквідації фінансової установи в Європейському Союзі?

Практичне заняття 2

План заняття

1. Конституційна та інституційна база захисту прав споживачів у ЄС.

2. Загальна характеристика системи захисту прав споживачів фінансових послуг в ЄС.

3. Переддоговірне розкриття інформації фінансовою установою, інформація про кінцеву вартість послуг для споживача, вимоги до реклами фінансових послуг

4. Нагляд за ринковою поведінкою фінансових установ, розгляд скарг, гарантії та компенсації.

Завдання для дискусії та обговорення:

Проаналізуйте рішення у судовій справі № 670/160/20 Віньковецького районного суду Хмельницької області (https://reyestr.court.gov.ua/Review/90474541) та визначте, які положення Директиви 2008/48/ЄС та Директиви 2002/65/ЄС були не дотримані відповідачем під час надання фінансової послуги.

Практичне завдання 1

Вкажіть норми актів первинного законодавства ЄС чи міжнародних угод Союзу, що містять положення щодо захисту прав споживачів. Визначте, якими актами вторинного законодавства врегульовані різні елементи системи захисту прав споживачів фінансових послуг. Розробити структурно-логічну схему, яка б охоплювала взаємодію елементів системи захисту прав споживачів фінансових послуг. База даних права ЄС https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=en.

Практичне завдання 2

Проаналізуйте Принципи захисту прав споживачів фінансових послуг, прийняті G20, та визначте, чи реалізовані вони в європейському законодавстві та українському законодавстві.

Практичне завдання 3

Визначте, чи відповідають вимогам про рекламу кредитних послуг (Директива 2008/48/ЄС) ці два приклади української реклами:

1) відеоролік з рекламою кредитних послуг від “ШвикоГроші” https://www.youtube.com/watch?v=QGW7RJYDLx0;

2) реклама кредиту із пільговим періодом від “Кредитмаркет” https://kreditmarket.ua/ukr/news/oformit-kredit-z-pilgovim-periodom-2-misjatsi.html.

Знайдіть приклади реклами українських фінансових установ, яка не відповідає вимогам зазначеної директиви, поясніть чому.

Практичне завдання 4

Український громадянин став клієнтом польського банку (уклав договір поточного рахунку), однак щодо банку розпочалася процедура визнання неплатоспроможним. Проаналізуйте положення Директиви 2014/49/ЕС Європейського Парламенту та Ради від 16 квітня 2014 р. про системи гарантування вкладів та дайте відповіді на питання: чи має право наш співвітчизник повернути собі кошти з поточного рахунку цього європейського банку (на момент блокування рахунку на ньому було 900 євро); що собою являє система гарантування вкладів у державах-членах ЄС; навіщо створюються схеми відшкодування для споживачів фінансових послуг, а не пред’являється вимога до боржника у судовому порядку?

Список рекомендованої літератури

1. Захист прав споживачів в Європейському Союзі та Україні. Аналітичний звіт / Спільний проект Європейського Союзу та Програми розвитку Організації Об’єднаних Націй. URL: http://www.consumerinfo.org.ua/upload/iblock/377/ConsumerProtectionReport-ua.pdf
2. Микієвич М. М., Яворська І. М. Правові форми та механізми захисту прав споживачів в рамках Європейського Союзу. *Journal «ScienceRise: Juridical Science».* 2017. №1(1). URL: http://journals.uran.ua/sr_law/article/download/111795/106751
3. Приступлюк В.Л. Політика Європейського Союзу у сфері захисту прав споживачів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2015. Випуск 32. Том 3. С. 64-66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_32%283%29__17
4. Хижняк В.О. Стандарти ЄС щодо захисту прав споживачів: уроки для України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2017. Випуск 27. Частина 1. С.99-102. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_27/1/25.pdf

5. Волкова О.В., Татаренко Г.В. Проблеми захисту прав споживачів в Європейському Союзі. *Актуальні проблеми права: теорія і практика.* 2016. № 31. С. 231-241. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/app_2016_31_20.pdf
6. Правове регулювання сфери захисту прав споживачів в Європейському Союзі та Україні (комплексне порівняльно-правове дослідження) / Ісічко А., Мінін О. та ін.; за заг. ред. І.А. Грицяка. Київа: Атіка-Н, 2005. 656 с. https://just.odessa.gov.ua/files/upload/files/25.pdf
7. Соркін І. В. Альтернативні механізми врегулювання спорів у сфері фінансових послуг: світовий досвід та реалії України. Фінанси України. 2013. № 10. С. 7-19. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Fu_2013_10_3.pdf
8. Guidelines on the application of Directive 2008/48/EC (Consumer Credit Directive) in relation to costs and the Annual Percentage Rate of charge. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/guidelines_final.pdf
9. G20 High-Level Principles on Financial Consumer Protection. URL: https://www.oecd.org/daf/fin/financial-markets/48892010.pdf

Тема 3. Регулятори та наглядові органи на ринку фінансових послуг ЄС

Методичні рекомендації

Перш ніж приступати до вивчення регуляторних та наглядових повноважень у фінансовій сфері слід зрозуміти, що особливості сучасних фінансових продуктів та послуг передбачають можливість істотного перекладення ризиків на споживачів, які є менш захищеною стороною цих правовідносин, отже потребують спеціального захисту з боку держави. Це проявляється насамперед у встановленні правил надання фінансових послуг, проте без належного контролю за порядком дотримання цих правил, є ризик того, що надавачі фінансових послуг будуть виходити за дозволені межі. Тому відповідні органи державної влади наділяються наглядовими повноваженнями. Крім цього операції фінансових установ досить специфічні (порівняно з іншими сферами господарювання) – відбувається діяльність із фінансовими активами, яка не передбачає матеріального результату, тому регулюванню підлягає і діяльність різних типів фінансових посередників через визначення показників ліквідності, ризикованості операцій тощо. Власне тому захист прав споживачів фінансових послуг є однією з цілей правового регулювання ринку фінансових послуг у будь-якій країні, в тому числі і державах-членах ЄС.

Студенти повинні знати, які суб'єкти у ЄС наділені повноваженнями здійснювати регулювання діяльності фінансових установ та повноваженнями здійснювати нагляд за діяльністю фінансових посередників, а також межі компетенції органів ЄС та національних органів влади у цій сфері. Для цього насамперед слід ознайомитися із положеннями регламентів ЄС №1092/2010, №1093/2010, №1094/2010, №1095/2010, Договору про функціонування Європейського Союзу та Статутом Європейської системи центральних банків та Європейського центрального банку.

Так, регулюючими повноваженнями у фінансовій сфері наділено і установу, яка входить до основних інституцій ЄС – Європейський центральний банк (European Central Bank). Разом з національними центральні банками він формує Європейську систему центральних банків, головною метою якої є підтримка цінової стабільності: захист вартості євро. Головною метою створення європейських наглядових органів, що входять до Європейської системи фінансового нагляду (ESFS), є запобігання ризикам, які послаблюють стабільність всієї фінансової системи. За пропозицією Європейської комісії наприкінці 2010 р. створено три секторальних органи: Європейський орган з цінних паперів та ринків (European Securities and Markets Authority, ESMA); Європейський орган банківського нагляду (European Banking Authority, EBA); Європейський орган із страхування та пенсійних фондів (European Insurance and Occupational Pensions Authority, EIOPA). Слід знати місце Об'єднаного комітету органів нагляду ЄС (the Joint Committee of the European Supervisory Authorities) та Європейської ради із системних ризиків (European Systemic Risk Board, ESRB) серед суб'єктів регулювання та нагляду фінансових ринків.

Запитання для самоконтролю

1. Чому ризики споживача фінансових послуг потребують більшого захисту ніж ризики фінансових посередників?
2. Що входить до ефективного режиму захисту прав споживачів фінансових послуг у ЄС?
3. Охарактеризуйте елементи Європейської системи фінансового нагляду.

4. Визначте, якими повноваженнями наділений Європейський центральний банк?
5. В чому полягають повноваження Європейського органу банківського нагляду?
6. Що є основними цілями діяльності Європейського органу зі страхування та пенсійних фондів?
7. Що є метою діяльності Європейського органу з цінних паперів та ринків?
8. Які органи чи установи ЄС наділені повноваженнями здійснювати макропруденційне регулювання фінансових ринків?
9. Чи мають відповідні регулятивні чи наглядові повноваження національні регулятори ринків фінансових послуг держав-членів ЄС?
10. Яким чином споживачі фінансових послуг беруть участь у розробці політики щодо фінансових послуг у ЄС?

Практичне заняття 3

План заняття

1. Захист прав споживачів фінансових послуг як мета правового регулювання ринку фінансових послуг.
2. Правові засади регулювання ринку фінансових послуг. Вимоги актів ЄС до розподілу регуляторних та наглядових функцій на фінансовому ринку.
3. Європейський орган банківського нагляду.
4. Європейський орган зі страхування і професійних пенсій.
5. Європейський орган з цінних паперів і ринків.
6. Європейська система фінансового нагляду.

Завдання для дискусії та обговорення:

Чому на вашу думку, правове регулювання ринку фінансових послуг потребує врахування захисту прав та інтересів споживачів фінансових? Які особливості фінансових послуг порівняно з іншими видами господарювання це зумовлюють?

Практичне завдання 1

Європейська рада із системних ризиків власним рішенням встановила форми обов'язкової фінансової звітності для банків та страхових організацій стосовно структури власності та показників ліквідності, яку фінансові установи повинні були щомісячно подавати до Об'єднаного комітету органів нагляду. Проаналізуйте положення Регламенту (ЄС) № 1092/2010 про макропруденційний нагляд ЄС за фінансовою системою та створення Європейської ради з системних ризиків та визначте, чи належить це до повноважень Ради.

Практичне завдання 2

Європейська рада із системних ризиків виступила з пропозицією врегулювати питання, пов'язані з функціонуванням ринків фінансових послуг, що покращить захист прав споживачів фінансових послуг. На розгляд Європейської Комісії винесено пропозицію про прийняття Регламенту, норми якого передбачають, що фінансові послуги громадянам держави-члена ЄС можуть надавати лише фінансові установи, власниками яких є юридичні чи фізичні особи цієї ж держави-члена ЄС. Поясніть, що собою являє свобода ділового заснування у ЄС. Які повноваження у сфері регулювання фінансових послуг у згаданих органів ЄС? Поясніть юридичну силу регламентів ЄС та зазначте, які органи ЄС уповноважені їх приймати? Яким положенням установчих договорів ЄС будуть суперечити положення цього проєкту регламенту?

Практичне завдання 3

Проаналізуйте положення регламентів ЄС №1092/2010, №1093/2010, №1094/2010, №1095/2010 та порівняйте повноваження Європейської ради із системних ризиків, Європейського органу банківського нагляду, Європейського органу зі страхування і професійних пенсій та Європейського органу з цінних паперів і ринків. Визначте місце зазначених органів у системі органів ЄС, яким

чином відбувається взаємодія з інституціями ЄС та національними регуляторами чи наглядовими органами у сфері фінансових послуг.

Практичне завдання 4

Проаналізуйте положення Договору про функціонування Європейського Союзу та Статуту Європейської системи центральних банків та Європейського центрального банку стосовно повноважень Європейського центрального банку, положення Угоди про асоціацію України з ЄС, Закону України "Про Національний банк України" та визначте, чи повинен виконувати вимоги Європейського центрального банку Національний банк України.

Список рекомендованої літератури

1. Редзюк Е. В. Особливості створення і функціонування єдиного ринку фінансових послуг у країнах ЄС: уроки і досвід для України. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія : Економіка та менеджмент*. 2017. № 11. С. 74-87. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Piir_2017_11_11
2. Самойленко Є. А. Правовий механізм здійснення європейським центральним банком пруденційного нагляду за фінансово-кредитними установами в Європейському Союзі. *Альманах міжнародного права.* 2015. Вип. 8. С. 89-96.
3. Конопатська Л.В., Гойванюк М.П. Банківський нагляд у країнах ЄС. *Фінанси, облік і аудит*. 2017. Випуск 2 (30). С.86-97. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/30203/86-97.pdf?sequence=2&isAllowed=y
4. Регламент (ЄС) No 1092/2010 Європейського Парламенту та Ради від 24 листопада 2010 року про макропруденційний нагляд ЄС за фінансовою системою та створення Європейської ради з системних ризиків. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32010R1092
5. Регламент (ЄС) No 1093/2010 Європейського Парламенту та Ради від 24 листопада 2010 року про створення Європейського наглядового органу (Європейського банківського органу), внесення змін до Рішення No 716/2009 / ЄС та скасування Рішення Комісії 2009/78/ЄС. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32010R1093
6. Регламент (ЄС) No 1094/2010 Європейського Парламенту та Ради від 24 листопада 2010 року про створення Європейського наглядового органу (Європейського органу страхування та професійних пенсій), внесення змін до Рішення No 716/2009 / ЄС та скасування Рішення Комісії 2009/79/ЄС. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32010R1094
7. Регламент (ЄС) No 1095/2010 Європейського Парламенту та Ради від 24 листопада 2010 року про створення Європейського наглядового органу (Європейський орган з цінних паперів та ринків), внесення змін до Рішення No 716/2009 / ЄС та скасування

Рішення Комісії 2009/77/ЄС. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32010R1095
8. Treaty on the Functioning of the European Union. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12016E/TXT
9. Statute of the European System of Central Banks and of the European Central Bank. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12016E/PRO/04

Тема 4. Методи захисту прав споживачів фінансових послуг в ЄС

Методичні рекомендації

Світова фінансова криза зумовила зміни в підходах до регулювання та нагляду за фінансовими установами. В Європі це призвело до створення Єдиного наглядового механізму (SSM) та європейських наглядових органів EBA, ESMA та EIOPA та, зрештою, формування нового механізму захисту прав споживачів фінансових послуг. Розуміння методів захисту прав споживачів допоможе сформувати уявлення про роботу всіх елементів системи захисту прав споживачів фінансових послуг у ЄС. Потрібно розуміти. що інституційний механізм захичту прав споживачів фінансових послуг включає в себе організації, установи та центри, які надають повний спектр послуг споживачеві – від забезпечення інформацією до надання юридичної допомоги та практичного сприяння проходженню скарги у судових інстанціях.

Насамперед слід звернути увагу на положення Регламенту (ЄС) 2017/2394 про співпрацю між національними органами, відповідальними за виконання законів про захист прав споживачів. Досить дієвим методом є судові заборони щодо захисту прав споживачів фінансових послуг, визначені у директиву 2009/22/ЄС. Слід також звернути увагу, що 24 листопада 2020 року Європейський Парламент схвалив нову Директиву про представницькі дії щодо захисту колективних інтересів споживачів (“Директива про колективне відшкодування”). Діяльність позасудової мережі захисту прав споживачів фінансових послуг в ЄС визначені Регламентом (ЄС) № 524/2013 та Директивою 2013/11/ЄС. Одним із методів захисту є консультування споживачів фінансових послуг, яке може здійснюватися як до отримання

послуг, так і у випадку ймовірного порушення. Для надання інформації та консультацій щодо транскордонних покупок та розгляду скарг споживачів створені Європейські споживчі центри (ECC-Network). Паралельна з ECC-Net мережа FIN-NET виконує ту саму роль для скарг на транскордонні фінансові послуги. Методи захисту прав споживачів у сфері електронної комерції визначені у Директиві 2002/65/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23 вересня 2002 року щодо дистанційного маркетингу споживчих фінансових послуг. Серед напрямків діяльності органів, що реалізують механізм захисту прав споживачів, слід виділити й діяльність з підвищення фінансової грамотності та фінансової залученості населення, які спрямовані на попередження порушень через обізнаність та досвідченість споживачів.

Запитання для самоконтролю

1. В чому полягає співпраця між національними органами, які відповідальні за виконання законів про захист прав споживачів у державах-членах ЄС?
2. Чому підвищення фінансової грамотності споживачів фінансових послуг сприяє захисту їхніх прав?
3. Які суб'єкти уповноважені подавати позови щодо судових заборон для захисту прав споживачів фінансових послуг?
4. Чи дозволяє законодавство ЄС здійснювати колективний захист прав споживачів фінансових послуг?
5. Щодо яких суперечок споживачів фінансових послуг із надавачами цих послуг можуть застосовуватися альтернативні способи вирішення споживчих спорів?
6. В яких випадках може застосовуватися вирішення спорів споживачів онлайн?
7. Назвіть органи чи установи, які здійснюють консультування споживачів фінансових послуг щодо їх права.
8. Який порядок розгляду скарг у мережі FIN-NET?
9. Які особливості передбачає законодавство ЄС щодо укладання дистанційних контрактів?
10. На кого покладено тягар доказування щодо виконання зобов'язань постачальника та згоди споживача з умовами дистанційного контракту у разі виникнення споживчого спору?

Практичне заняття 4

План заняття

1. Інституційні механізми захисту прав споживачів фінансових послуг.
2. Судові заборони щодо захисту прав споживачів фінансових послуг.
3. Колективна реалізація захисту прав споживачів фінансових послуг.
4. Позасудова мережа захисту прав споживачів фінансових послуг в ЄС.
5. Консультування споживачів фінансових послуг в ЄС.
6. Методи захисту прав споживачів у сфері електронної комерції.

Завдання для дискусії та обговорення:

Порівняйте інституційний механізм захисту прав споживачів фінансових послуг в ЄС та Україні, визначте, які елементи доцільно запровадити в Україні для кращого захисту прав споживачів фінансових послуг.

Практичне завдання 1

Іспанська інвестиційна компанія "Інвест-капітал" декілька місяців порушувала умови договорів щодо виплати доходу своїм вкладникам фізичним особам. Визначте який метод захисту можуть застосувати вкладники. До якого/яких органів влади можна звернутися за захистом прав споживачів фінансових послуг у даному випадку? Здійснювати захист прав споживачів потрібно на національному рівні, чи передбачено діяльність загальноєвропейських інституцій, уповноважених роглядати суперечки споживачів та надавачів фінансових послуг?

Практичне завдання 2

Громадянин Німеччини В. у березні 2020 року успадкував нерухоме майно у Словаччині та вирішив укласти договір страхування майна від знищення або пошкодження, для чого звернувся до страхової компанії "Vivat".

Намір укласти договір страхування В. висловив через відповідну форму на сайті компанії, узгодив умови договору, та у грудні 2020 року отримав на електронну пошту лист, що підтверджує укладання страхового договору. Сплативши відповідний страховий платіж, В. отримав листа про підвищення тарифів для нього, що не було передбачено основним контрактом. Вважаючи, що його права як споживача були порушені В., вирішив оскаржувати такі дії страхової компанії. Споживач вирішив не звертатися до суду, а застосувати заходи альтернативного вирішення спору. Яким чином він може дізнатися про орган, уповноважений розглянути його скаргу? До німецького чи словацького органу йому слід надіслати скаргу? Скарга повинна подаватися онлайн чи потрібне письмове звернення? Проаналізуйте положення Директиви 2002/65/ЄС та визначте, чи відбулося порушення прав споживача у даному випадку.

Практичне завдання 3

Громадянин однієї з країн ЄС А. перебуваючи з відрядженням в Україні звернувся до українського банку для здійснення переказу коштів (сума переказу 10 тис доларів, отримувач переказу в Іспанії). Однак через нервову та нетипову поведінку клієнта банк визначив таку операцію підозрілою та зупинив проведення цього переказу. Дізнавшись, що отримувач переказу не отримав кошти, А. звернувся до банку за поясненнями, отримавши які вирішив, що його права як клієнта були порушені. Чи відбулося порушення права А.? Чи зможе А. для захисту своїх прав скористатися механізмами, що передбачають Директива 2013/11/ЄС та Регламент (ЄС) № 524/2013? Право якої країни повинно застосовуватися у разі ухвалення рішення за скаргою громадянина ЄС на дії української фінансової установи?

Список рекомендованої літератури

1. Розподіл регуляторних і наглядових функцій на фінансовому ринку: європейський досвід та рекомендації для України / Офіс з фінансового та

економічного аналізу у Верховній Раді України. Київ, 2016. 32 с.URL: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/FEAO_Rozpodil_funktsiy_na_finrynky.pdf
2. Поняття та перелік фінансових послуг у фінансовому законодавстві України та ЄС: європейський досвід та рекомендації для України / Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. 2016. URL: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2017/03/2017_02-20-fin-poslugy.pdf
3. Directive 2002/65/EC of the European Parliament and of the Council of 23 September 2002 concerning the distance marketing of consumer financial services and amending Council Directive 90/619/EEC and Directives 97/7/EC and 98/27/EC. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex:32002L0065
4. Regulation (EU) 2017/2394 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2017 on cooperation between national authorities responsible for the enforcement of consumer protection laws and repealing Regulation (EC) No 2006/2004. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2017/2394/oj
5. Directive 2009/22/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on injunctions for the protection of consumers' interests (Codified version) Text with EEA relevance. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32009L0022
6. Directive on representative actions for the protection of the collective interests of consumers and repealing Directive 2009/22/EC. URL: https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9573-2020-REV-1/en/pdf
7. Regulation (EU) No 524/2013 of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on online dispute resolution for consumer disputes and amending Regulation (EC) No 2006/2004 and Directive 2009/22/EC (Regulation on consumer ODR). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/AUTO/?uri=CELEX:32013R0524&qid=1608072803725&rid=1
8. Directive 2013/11/EU of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on alternative dispute resolution for consumer disputes and amending Regulation (EC) No 2006/2004 and Directive 2009/22/EC (Directive on consumer ADR). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/AUTO/?uri=CELEX:32013L0011&qid=1608072842707&rid=1

Тема 5. Концепція єдиного ринку роздрібних фінансових послуг в ЄС (поточний та ощадний рахунки, платіжні послуги, кредитні картки, іпотечні кредити, страхування, інвестиційні продукти)

Методичні рекомендації

Характеристика єдиного ринку роздрібних фінансових послуг в ЄС насамперед потребує розуміння засад функціонування внутрішнього ринку ЄС. Становлення єдиного європейського ринку фінансових послуг і фінансових інструментів країнами ЄС відбувалося в три етапи. Потрібно знати установи та органи ЄС, які виконували та виконують функції фінансових регуляторів, їхні

основні завдання. Характерними рисами сучасного європейського фінансового ринку є: наявність інституту «взаємного визнання» учасників (інвесторів) ринку в країнах, що приєднуються до директив ЄС; «відкритий» характер правових норм – можливість детального формування правил і вимог на рівні національного законодавства; відносно високий рівень інтеграції фінансових інститутів країн-членів ЄС, розвиток взаємин між собою і на рівні наднаціональних утворень в рамках Євросоюзу; формування новітніх і максимально універсальних рішень і механізмів правового регулювання відкритого фондового ринку, ринку колективних інвестицій і проектного фінансування; високий рівень розвитку компенсаційних механізмів (основи закладаються на рівні директив, конкретні рішення (фонди) реалізуються на рівні країн-членів ЄС); вільний режим руху капіталів у межах ЄС (основна риса в економіці ЄС).

Відповідно сучасний стан фінансової глобалізації виявив необхідність координації політики національних регуляторів різних країн учасниць з питань фінансового нагляду. В інтеграції фінансових ринків провідне місце займає діяльність Європейської системи фінансового нагляду. Слід мати на увазі, що ці наднаціональні органи не можуть здійснювати безпосередній контроль за певними, фінансовими установами. Такими повноваженнями наділені лише національні регуляторні органи нагляду (хоча європейські наглядові органи мають право брати участь у роботі наглядових колегій, що здійснюють нагляд за транскордонними фінансовими групами).

Запитання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте три основних етапи розвитку правового регулювання фінансових послуг в ЄС.

2. Які інституції виконують функції фінансового регулятора в країнах ЄС?

3. Перелічіть основні характерні риси сучасного європейського фінансового ринку.

4. Які основні принципи правового регулювання фінансових послуг в ЄС.

5. На яких органах базується система Європейських фінансових регуляторів?

6. Які рішення можуть приймати Європейські регулятори?

7. Які акти ЄС є провідними в галузі:

а) банківських послуг;

б) страхування.

Практичне заняття 5

План заняття

1. Передумови створення єдиного ринку роздрібних фінансових послуг в ЄС
2. Правові засади надання роздрібних фінансових послуг в ЄС:
   - основні інституції ЄС, що здійснюють регулювання та нагляд щодо надання роздрібних фінансових послуг в ЄС;
   - нормативні акти ЄС, що регулюють надання роздрібних фінансових послуг в ЄС.

Практичне завдання 1

У 1989 році нідерландське державне підприємство поштового, телеграфного та телефонного зв'язку було перетворено в товариство з обмеженою відповідальністю під назвою Koninklijke PTT Nederland NV („PTT“).

З нагоди часткової приватизації PTT, шляхом продажу в 1994 році першого траншу акцій, що становить 30% його капіталу, і в 1995 році другого траншу, що становить ще 20%, до статуту компанії було внесено зміни для введення спеціальної акції, яка називається "золотою акцією", на користь держави Нідерланди.

У 1998 році PTT був розділений на дві компанії з обмеженою відповідальністю, а саме Koninklijke KPN NV („KPN") для телекомунікаційних послуг та TNT Post Groep NV, яка згодом стала TPG NV („TPG"), для поштових послуг.

У цьому підрозділі спеціальна частка держави Нідерланди в PTT була змінена, щоб надати державі особливу частку в кожній з двох нових компаній („спеціальні акції, про які йде мова").

В принципі, держава Нідерландів може передати свої спеціальні акції відповідній компанії або іншому набувачу. В останньому випадку передача згідно зі статтею 17 статуту KPN та TPG повинна бути схвалена радою директорів та наглядовою радою цієї компанії.

Спеціальні акції, про які йде мова, надають нідерландській державі спеціальні права попереднього затвердження рішень органів цих двох компаній щодо окремих пунктів.

"Afspraken op Hoofdlijnen KPN en TPG" (угода з KPN і TPG), держава Нідерландів зобов'язується, по-перше, використовувати спеціальну частку в KPN лише тоді, коли її інтереси як основного акціонера вимагають, і, по-друге, використовувати свої спеціальні брати участь у TPG лише за тих самих обставин або якщо цього вимагає захист загального інтересу в гарантії універсальної поштової послуги. Держава також зобов'язалася не використовувати свої права, отримані від цих спеціальних акцій, для захисту зацікавлених компаній від ворожих заявок на поглинання.

У період між 1998 р. та обмеженим терміном, встановленим в мотивованому висновку, а саме 6 квітня 2003 р., Звичайний пакет акцій держави Нідерланди поступово скорочувався приблизно до 20% у KPN та 35% у TPG.

Надавши Королівству Нідерландів можливість представити свої зауваження, 6 лютого 2003 року Комісія надіслала йому два мотивовані висновки, зазначивши, що спеціальні акції, якими володіє держава Нідерландів у KPN і TPG, видаються Комісії несумісними зі статтями 56 (1) ЄС та 43 ЄС.

Комісія встановила Нідерландам граничний термін у два місяці, протягом якого необхідно прийняти заходи, необхідні для дотримання мотивованих висновків. Будучи незадоволеною відповідями уряду Нідерландів у листах від 28 квітня 2003 р., Комісія подала ці позови.

Проаналізувавши обставини справи та керуючись нормами права ЄС Суд ЄС дійшов наступних висновків, що зберігаючи в меморандумі та статуті Koninklijke KPN NV та TPG NV певні положення, передбачаючи, що капітал цих компаній включає спеціальну частку, що належить Нідерландській державі, яка надає останній спеціальні права на затвердження певних управлінських рішень органів цих компаній, які не обмежуються справами, коли втручання цієї держави необхідне з найважливіших причин, що відповідають загальним інтересам, визнаним Судом, і, у випадку TPG NV, зокрема, для забезпечення підтримання універсальності поштової служби, Королівство Нідерландів не виконало своїх зобов'язань за статтею 56 (1) ЄС.

Ознайомтесь із рішенням суду ЄС у справі C-282/04 – Commission v Netherlands, та визначте які з основних принципів функціонування єдиного ринку фінансових послуг були порушені.

Практичне завдання 2

Законодавство Швеції проводить різницю між акціонерами-резидентами та нерезидентами щодо оподаткування виплат акціонерам з приводу викупу акцій у зв'язку зі зменшенням статутного капіталу компанії. Для акціонерів-резидентів викуп акцій оподатковується як приріст капіталу, і вартість придбання викуплених акцій може бути вирахувана. Прибуток оподатковується за ставкою 30%. Однак для акціонерів, які не є резидентами Швеції, викуп розглядається як розподіл дивідендів і вартість придбання не може бути вирахувана.

Правила розподілу дивідендів викладені в Законі про податок на дивіденди (lag (1970: 624) om kupongskatt, Закон 1970 року "), який застосовується лише до фізичних або юридичних осіб, які не мають постійного

місця проживання або постійного проживання в Швеція ("акціонери-нерезиденти").

Пунктом 1 Закону 1970 р. Передбачено, що податок сплачується державі за дивіденди, оголошені за акціями шведських компаній з обмеженою відповідальністю. Відповідно до пункту 2 (2) закону, "дивіденд" включає виплати акціонерам, зокрема, щодо зменшення статутного капіталу.

Відповідно до пункту 5 Закону 1970 року, податок на дивіденди вираховується з дивіденду за ставкою 30%, але ця ставка часто зменшується відповідно до угод про уникнення подвійного оподаткування. Якщо податок стягується за вищою ставкою, ніж та, що мала бути нарахована відповідно до такої угоди, існує право на відшкодування відповідно до пункту 27 Закону 1970 року.

Відповідно до цього закону не дозволяється вираховувати вартість придбання викуплених акцій. Отже, акціонер, який підпадає під дію цього закону, повинен сплатити податок на дивіденди у розмірі 30% від загальної суми викупу акцій. Однак положення чинної на сьогодні угоди про подвійне оподаткування можуть призвести до іншого результату.

Угода між урядом Французької Республіки та урядом Королівства Швеція про уникнення подвійного оподаткування та запобігання ухиленню від сплати податків щодо податків на прибуток та багатство була підписана 27 листопада 1990 року та набрала чинності 1 квітня 1992 ("Франко-шведська угода").

Стаття 10 (1) цієї угоди передбачає:

„Дивіденди від компанії, яка проживає в одній договірній державі, особі, яка проживає в іншій договірній державі, оподатковуються в останній державі“.

Відповідно до статті 10 (2):

Ці дивіденди можуть також оподатковуватися в тій договірній державі, в якій компанія, яка виплачує дивіденди, є резидентом відповідно до законодавства цієї держави, але якщо одержувачем дивідендів є особа, яка

фактично має на них право, стягнений таким чином податок не може перевищувати 15% від валової суми дивідендів. '

Згідно зі статтею 10 (5) франко-шведської угоди, "дивіденд" означає, серед іншого, дохід від акцій та дохід, який у Договірній Державі, в якій проживає компанія, що розподіляє дивіденд, розглядається так само, як дивіденди відповідно до законодавства, що застосовувалося на момент набуття чинності цією угодою.

Згідно зі статтею 13 (6) цієї угоди, прибуток від капіталу, що виникає в результаті продажу акцій, таких як ті, що розглядаються в основному провадженні, оподатковується лише в тій Договірній Державі, в якій продавець проживає.

Ця угода базується на Типовій податковій конвенції, розробленій Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), яка також склала коментарі до цієї моделі.

У пункті 28 коментаря до статті 10 Типової податкової конвенції ОЕСР зазначено, що виплати, що розглядаються як дивіденди, включають не лише виплату прибутку, прийняту на річних зборах акціонерів, але й інші переваги з грошовою вартістю, такі як бонусні акції, бонуси, прибуток щодо ліквідації та прихованих дивідендів. Податкові пільги, викладені в цій статті, діють до тих пір, поки держава, резидентом якої є компанія-платник, обкладає такі переваги, як дивіденди.

У пункті 31 коментаря до статті 13 Типової податкової конвенції ОЕСР зазначено, що якщо акціонер продає акції компанії, яка їх випустила, у зв'язку з ліквідацією цієї компанії або зменшенням її статутного капіталу, різниця між ціною продажу а номінальна вартість акцій може трактуватися як розподіл нарахованого прибутку, а не як приріст капіталу в державі, в якій компанія є резидентом. Ця стаття не заважає державі проживання компанії оподатковувати такий дивіденд відповідно до ставок податку, встановлених у статті 10 Типової податкової конвенції ОЕСР. Таке оподаткування дозволено, оскільки різниця

включена у визначення виразу "дивіденд" у статті 10 (3), як тлумачиться в пункті 28 коментаря до цієї статті.

На думку національного суду, франко-шведська угода, тлумачена у світлі Типового податкового конвенту ОЕСР та коментарі до них призвели до зміни податкової системи, встановленої Законом 1970 р., оскільки вона встановлює ставку податку на дивіденди для нерезидентів на рівні 15% і дозволяє відрахувати суму, що відповідає номінальній вартості викуплених акцій .

Проаналізуйте рішення Суду ЄС у справі C-265/04 – Bouanich та визначте які з основних принципів функціонування єдиного ринку фінансових послуг можуть вплинути на формування окремих національних політик країн.

Практичне заняття 6

1. Поняття роздрібних фінансових послуг
2. Правове регулювання окремих видів роздрібних фінансових послуг:
   - кредити на житло;
   - споживчі кредити;
   - ринок роздрібних фінансових інструментів.
3. Дистанційний маркетинг фінансових послуг та фінансові послуги в режимі он-лайн.

Завдання для дискусії та обговорення:

Додаток XVII до Угоди про асоціацію (УА) передбачає можливість надання повноцінного режиму внутрішнього ринку для торгівлі фінансовими послугами. Такий режим передбачає однакові умови роботи українських компаній та компаній країн-членів ЄС на ринку ЄС та України; повну свободу надання послуг українськими компаніями на ринку ЄС та навпаки. Для фінансових установ це повинно було б означати поширення режиму «паспорту», відповідно до якого банки, страхові компанії та інші фінансові установи під наглядом регулятора однієї з країн ЄС можуть працювати по

всьому ЄС, на Україну. Тобто українські компанії змогли б працювати у всіх країнах ЄС і навпаки.

Для отримання режиму внутрішнього ринку необхідно наблизити законодавство України до законодавства ЄС у сфері фінансових послуг та забезпечити належну спроможність наглядових органів та механізмів нагляду. Перелік правових актів ЄС в сфері фінансових послуг, що Україна зобов'язалась впровадити в своє законодавство, визначено в Додатку XVII-2 до УА. Обсяг зобов'язань є значним: Україна зобов'язалась впровадити основні акти законодавства ЄС, що регулюють роботу банків, страхових компаній, операторів ринку капіталу; обіг цінних паперів, проведення платежів, запобігання відмиванню грошей та вільний рух капіталу.

Ознайомтесь із матеріалами розміщеними за посиланням https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy, особливо звертаючи увагу на інформацію представлену у Звіті про виконання комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року (https://bank.gov.ua/ua/files/htayImoDwQATnFL) та визначте які переваги та недоліки на Вашу думку реформування законодавства у сфері фінансових послуг для учасників фінансового ринку щодо забезпечення їх діяльності на єдиному ринку роздрібних фінансових послуг.

Завдання:

1) Ознайомтесь з положеннями Директиви 2014/65/ЄС та дайте відповіді на питання:
   - які інвестиційні послуги підпадають під регулювання цієї директиви;
   - які споживачі фінансових послуг вважаються роздрібними клієнтами;
   - які заходи захисту споживачів передбачені у цій директиві?
2) Ознайомтесь з положеннями Директиви 2002/65/ЄС та дайте відповіді на питання:

- за яких умов надання фінансових послуг вважатиметься дистанційним;
- яку інформацію має право отримати споживач до укладання контракту, чи відрізняється її обсяг від стандартної європейської форми інформації про споживчий кредит;
- які заходи захисту споживачів передбачені у цій директиві?

3) Ознайомтесь з положеннями Директиви 2014/17/ЄС та дайте відповіді на питання:
   - чому положення цієї директиви передбачають проведення заходів спрямованих на підтримку фінансової освіти споживачів;
   - що собою являють адекватні пояснення кредитора;
   - які заходи захисту споживачів передбачені у цій директиві?

Список рекомендованої літератури

1. Солошкіна, І. (2020). Зарубіжний досвід регулювання у сфері фінансових послуг та можливості його використання в Україні. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право», (29), 197-205. https://doi.org/10.26565/2075-1834-2020-29-26
2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України № 2664-III від 12.07.2001 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони № v1713321-17 від 01.09.2017 р. URL: https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
4. On markets in inancial instruments : Directive of the European Parliament and of the Council (2004/39/EC), 21.04.2004. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ TXT/ ?uri=celex%3A32004 L0039
5. Поняття та перелік фінансових послуг у фінансовому законодавстві України та ЄС: європейський досвід та рекомендації для України / Офіс з фінансового та економічного аналізу у ВР України. Січень, 2017. URL: https://feao.org.ua/wp-content/ uploads/2017/03/2017_02-20-fin-poslugy.pdf

Тема 6. Правове регулювання банківських послуг в ЄС

Методичні рекомендації

Для вивчення теми студенти повинні розумітися на етапах становлення єдиного ринку банківських послуг у ЄС. Становлення єдиного ринку банківських послуг у ЄС пройшло декілька етапів: 1 етап (1973-1986 р.р.); II етап (1987-1998 р.р.); Ш етап (1999-2007 р.р.); IV етап (2007-2012 р.р.); V етап (2012-по т.ч.). І етап характеризувався мінімальною гармонізацією правового регулювання банківських послуг. На II етапі було сформовано внутрішній ринок у сфері банківських послуг за рахунок принципу взаємного визнання, мінімальної гармонізації національних законів та забезпечення свободи руху капіталів. Основою для розширення єдиного ринку фінансових послуг без обмеження суверенітету держав постав механізм "єдиного паспорту". Третій період еволюції ринку банківських послуг почався з делегування повноважень з реалізації грошово-кредитної політики ЄЦБ та введення у безготівковий обіг євро у січні 1999 року. IV етап характеризується інтеграцією у кризовий та посткризовий періоди. Саме у цей період була створена нова система страхування вклад установ (у 2010 році), запрацювала Європейська рада з системних ризиків (European Systemic Risk Board, ESRB), запроваджено "Єдиний звід правил надання фінансових послуг". На V етапі відбулося формування Європейського банківського союзу (ЄБС). Студентам слід звернути увагу на три механізми ЄБС: єдиний наглядовий механізм; єдиний механізм фінансового оздоровлення; європейську систему страхування вкладів.

Студенти повинні знати Єдиний звід правил надання фінансових послуг у банківській сфері: акти першого рівня (регламенти та директиви, прийняті у межах загальної та спеціальної процедури); акти другого рівня (делеговані/виконавчі акти Європейської комісії, що приймаються на підставі повноважень, передбачених актами першого рівня, та розроблені Європейською комісією самостійно; делеговані або виконавчі акти Європейської комісії, що приймаються на підставі повноважень, передбачених

актами першого рівня, та розробляються на підставі проєктів регуляторних та виконавчих технічних стандартів Європейського банківського органу; виконавчі акти Ради; технічні стандарти, які приймаються у формі делегованих та виконавчих актів Європейської комісії; рекомендації та керівні вказівки, що розробляються та приймаються Європейським банківським органом).

Для вивчення теми студентам потрібно ознайомитися з наступними регламентами: Council Regulation (EU) No 407/2010 of 11 May 2010 establishing a European financial stabilisation mechanism; Council Regulation (EU) No 1096/2010 of 17 November 2010 conferring specific tasks upon the European Central Bank concerning the functioning of the European Systemic Risk Board; Council Regulation (EU) 1024/2013 of 15 October 2013 conferring specific tasks on the European Central Bank concerning policies relating to the prudential supervision of credit institutions (SSM Regulation); Regulation (EU) 575/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on prudential requirements for credit institutions and investment firms and amending Regulation (EU) No 648/2012.

При вивченні теми студенти повинні звернути увагу на принципи відносин ЄС та його членів з третіми країнами щодо заснування та діяльності кредитних установ; співробітництва органів пруденційного нагляду за банківською діяльністю країн-членів ЄС та третіх країн.

Студенти повинні ознайомитися з Директивою Європейського парламенту та Ради ЄС № 2013/36/ЄС про допуск до діяльності кредитних організацій та про пруденційний нагляд над кредитними організаціями та інвестиційними підприємствами. Банки мають право здійснювати всі операції, перелік яких міститься у додатку 1 до Директиви №2013/36/ЄС. Особливістю банків як суб'єктів надання фінансових послуг є те, що тільки вони мають право приймати вклади та інші активи, які підлягають поверненню, від необмеженого кола осіб та надавати кредити за власний рахунок.

Слід звернути увагу на Директиву Європейського парламенту та Ради ЄС № 2014/49/ЄС про систему гарантування вкладів. У Директиві надано

визначення вкладу (депозиту) та запроваджено наднаціональну систему страхування вкладів.

Студенти повинні знати форми та способи захисту прав споживачів банківських послуг за наступними напрямами : у сфері споживчих кредитів, використання спеціальних платіжних засобів, міжнародних переказів, банківських вкладів. Доцільно приділити увагу Директиві 2015/2366/ЄС (другої директиви про надання платіжних послуг) щодо рамкового договору оператора платіжних послуг.

Запитання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте основні правові засади регулювання ринку банківських послуг в ЄС.

2. Джерела регулювання ринку банківських послуг в ЄС.

3. Які принципи європейського банківського права?

4. Що означає:

- принцип рівності у здійсненні діяльності кредитними та фінансовими інститутами на території Європейського Союзу незалежно від місця реєстрації;
- принцип добросовісної конкуренції;
- встановлення незалежності центрального банку;
- принцип консолідованого нагляду та порядок надання звітів (основного інструменту нагляду) кредитними інститутами;
- принцип встановлення однакових вимог пруденційного нагляду для всіх кредитних організацій Європейського Союзу (приведення основних фінансових показників та вимог щодо діяльності європейських кредитних організацій до єдиних стандартів);
- принцип співробітництва між органами нагляду Європейського Союзу за здійсненням банківської діяльності;

- принцип взаємного визнання державами-членами національних ліцензій на здійснення банківської діяльності.

5. Назвіть основні моделі здійснення регулювання та нагляду за банківським сектором у державах ЄС.

6. Види банківських послуг у країнах ЄС.

7. Охарактеризуйте порядок захисту прав споживачів банківських послуг у ЄС.

Практичне заняття 7

План заняття

1. Передумови створення єдиного ринку роздрібних фінансових послуг в ЄС. Принципи єдиного ринку роздрібних фінансових послуг в ЄС.

2. Правові засади надання роздрібних фінансових послуг в ЄС: нормативні акти ЄС, що регулюють надання роздрібних фінансових послуг в ЄС; основні інституції ЄС, що здійснюють регулювання та нагляд щодо надання роздрібних фінансових послуг в ЄС.

Завдання для дискусії та обговорення:

Ознайомтесь із Стратегією розвитку фінансового сектору України до 2025 року та текстом Аналітичної записки "Щодо наближення банківського законодавства України в системі гарантування вкладів до вимог Європейського Союзу", визначте основні пріоритетні напрямки реформування банківського законодавства щодо забезпечення прав вкладників та аргументуйте власну позицію щодо їх реалізації.

Практичне завдання 1

На підставі порівняльного аналізу Закону України “Про банки і банківську діяльність”, “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг”, "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" та Директиви №

2008/48/ЄС про кредитні угоди зі споживачами, Директиві 2015/2366/ЄС (другої директиви про надання платіжних послуг), Директиви Європейського парламенту і Ради 2014/17/ЄС від 4 лютого 2014 року про кредитні договори для споживачів, що стосуються житлової нерухомості, визначте відповідність національних норм у сфері захисту прав споживачів фінансових послуг європейським стандартам за наступними напрямами: переддоговірні зобов'язання кредитора; зобов'язання кредитора у процесі виконання кредитної угоди; мінімальні вимоги до форми та змісту кредитної угоди.

Практичне завдання 2

Банк "Litvabank", ліцензований на території Латвії, здійснює свою діяльність на території п'яти держав-членів ЄС, прийняв рішення про переїзд свого центрального офісу на територію України з метою зменшення витрат на функціонування центрального апарату.

Чи правомірне таке рішення? Чи розповсюджуватимуться у такому разі на клієнтів банку на території України європейські стандарти гарантування суми відшкодувань, укладення та виконання кредитних договорів?

Практичне завдання 3

Проаналізуйте формуляр кредитного договору Акціонерного Товариства "ОТП Банк" за посиланням https://www.otpbank.com.ua/pdf/privateclients/documents/loans/loan-agreement/kd-customer-loans.pdf на відповідність положенням Директиви № 2008/48/ЄС про кредитні угоди зі споживачами, Директиви 2015/2366/ЄС (другої директиви про надання платіжних послуг).

Практичне завдання 4

Ознайомтесь з інформацією щодо захисту прав вкладників (https://www.fg.gov.ua/zakhist-prav-vkladnikiv) та переліком банків-учасників (https://www.fg.gov.ua/articles/39917-banki---uchasniki-fondu-garantuvannya-vkladiv-fizichnih-osib.html) Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Проаналізуйте інформацію про діяльність банків на відповідність щодо забезпечення прав вкладників.

№	Банк-учасник Фонду гарантування вкладів
1	Акціонерне товариство "АЛЬТБАНК"
2	АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "УНІВЕРСАЛ БАНК"
3	АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ТАСКОМБАНК"
4	Публічне акціонерне товариство акціонерний банк "Укргазбанк"
5	АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ОТП БАНК"
6	АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
7	Акціонерне товариство "Райффайзен Банк Аваль"
8	АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПРОКРЕДИТ БАНК"
9	Акціонерне товариство "Український банк реконструкції та розвитку"
10	АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БАНК СІЧ"

В ході аналізу потрібно визначити:

1. З якого моменту банк є учасником ФГВФО;
2. Який перелік банківських послуг надається банком та які з них підпадають під гарантування ФГВФО;
3. Наскільки дотримано вимоги ЗУ "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб " , Директиви 2014/49/ЄС "Щодо схем гарантування депозитів" щодо інформування вкладника про банківські послуги;
4. Використавши Єдиний реєстр судових рішень, визначити чи є порушені справи за участю банку щодо порушення законодавства про права вкладників.

Список рекомендованої літератури

1. Мирошниченко О.А., Сенаторов М.В., Сенаторова О.В. Банківське право в ЄС та Україні : порівняльно-правове дослідження. Державний департамент з питань адаптації законодавства Міністерства юстиції України. URL : https://just.odessa.gov.ua/files/upload/files/11(1).pdf.

2. Осокина Е.Б. Правовые основы организации и функционирования Европейского банковского союза. Дис. … канд. юрид. наук / Специальность 12.00.10. – Международное право; Европейское право. М. : Федеральное государственное автономное образовательное учреждение “Московский государственный институт международных отношений (университет) МИД РФ”. 2019. 231 с. URL : https://mgimo.ru/upload/diss/2019/osokina_eb_dissertaciya_2019.pdf.
3. Council Regulation (EU) No 407/2010 of 11 May 2010 establishing a European financial stabilisation mechanism. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32010R0407.
4. Council Regulation (EU) No 1096/2010 of 17 November 2010 conferring specific tasks upon the European Central Bank concerning the functioning of the European Systemic Risk Board. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32010R1096.
5. Council Regulation (EU) 1024/2013 of 15 October 2013 conferring specific tasks on the European Central Bank concerning policies relating to the prudential supervision of credit institutions (SSM Regulation). URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32013R1024.
6. Regulation (EC) 924/2009 of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 on cross-border payments in the Community and repealing Regulation (EC) No 2560/2001. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32009R0924.
7. Regulation (EU) 1092/2010 of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010 on European Union macro-prudential oversight of the financial system and establishing a European Systemic Risk Board. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32010R1092.
8. Regulation (EU) 1093/2010 of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010 establishing a European Supervisory Authority (European Banking Authority), amending Decision No 716/2009/EC and repealing Commission Decision 2009/78/EC. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32010R1093.
9. Regulation (EU) 575/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on prudential requirements for credit institutions and investment firms and amending Regulation (EU) No 648/2012. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0575.

10. Regulation (EU) 1022/2013 of the European Parliament and of the Council of 22 October 2013 amending Regulation (EU) No 1093/2010 establishing a European Supervisory Authority (European Banking Authority) as regards the conferral of specific tasks on the European Central Bank pursuant to Council Regulation (EU) No 1024/2013. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013R1022.
11. Regulation 468/2014 of the European Central Bank of 16 April 2014 establishing the framework for cooperation within the Single Supervisory Mechanism between the European Central Bank and national competent authorities and with national designated authorities (SSM Framework Regulation). URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32014R0468.
12. Regulation (EU) 806/2014 of the European Parliament and of the Council of 15 July 2014 establishing uniform rules and a uniform procedure for the resolution of 197 credit institutions and certain investment firms in the framework of a Single Resolution Mechanism and a Single Resolution Fund and amending Regulation (EU) 1093/2010. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32014R0806.
13. Directive 2013/36/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on access to the activity of credit institutions and the prudential supervision of credit institutions and investment firms, amending Directive 2002/87/EC and repealing Directives 2006/48/EC and 2006/49/EC. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0036
14. Directive 2014/49/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on deposit guarantee schemes. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0049.
15. Directive 2014/59/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 establishing a framework for the recovery and resolution of credit institutions and investment firms and amending Council Directive 82/891/EEC, and Directives 2001/24/EC, 2002/47/EC, 2004/25/EC, 2005/56/EC, 2007/36/EC, 2011/35/EU, 2012/30/EU and 2013/36/EU, and Regulations (EU) No 1093/2010 and (EU) No 648/2012, of the European Parliament and of the Council Text with EEA relevance. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0059.
16. Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on markets in financial instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0065.

Тема 7. Правове регулювання страхових послуг в ЄС

Методичні рекомендації

При вивченні теми студентам слід враховувати періодизацію утворення спільного страхового ринку ЄС. У період з 1973 по 1979 рік було прийнято директиви першого покоління; з 1988 по 1990 рік – директиви другого покоління; з 1992 по 2000 рік – директиви третього покоління; з 2000 по 2011 роки – директиви четвертого покоління; з 2011 по теперішній час відбувається новий етап розвитку страхового ринку ЄС. Студенти повинні мати уявлення про три групи правовідносин на страховому ринку ЄС: відносини, що складаються між інтеграційним об'єднанням і державами-членами в процесі регулювання і контролю (нагляду), а також перетворення страхової діяльності та страхових послуг в Європейському Союзі, в тому числі відносини, що складаються в процесі формування єдиного європейського страхового ринку і поглиблення його інтеграції; відносини між державою-членом і професійними учасниками страхового ринку (страховими і перестрахувальними компаніями, посередниками), що складаються в процесі регулювання, нагляду і примусу; відносини між професійними учасниками страхового ринку (страховими і перестрахувальними компаніями, посередниками), з одного боку, і споживачами страхових послуг – з іншого, або відносини професійних учасників страхового ринку між собою.

Для вивчення теми студентам потрібно ознайомитися з нормами установчих договорів і актами, прийнятими інститутами і органами ЄС щодо здійснення страхової діяльності. Особливу увагу слід приділити Директиві 2009/138 / ЄС «Про започаткування та здійснення бізнесу в області страхування і перестрахування» (Solvency II), яка набула чинності 1 січня 2016 року. Директивною сформовано систему пруденційного нагляду. Solvency II встановлює вимоги до капіталу страхових компаній, а також вимоги до

капіталу, необхідного для фінансової стійкості страховика (Solvency Capital Requirement), і до мінімально допустимому розміру капіталу, нижче якого рівень опускатися не може (Minimum Capital Requirement). Слід ознайомитися з положеннями Директиви 2014/51 / ЄС Європейського Парламенту та Ради від 16 квітня 2014 року про внесення змін до Директив 2003/71 / ЄС та 2009/138 / ЄС та Регламентів (ЄС) No 1060/2009, (ЄС) No 1094/2010 та (ЄС) No 1095/2010 щодо повноважень Європейського наглядового органу (Європейський орган з питань страхування та професійних пенсій) та Європейського наглядового органу (Європейський орган з цінних паперів та ринків); Директиви ЄС 2016/97 Європейського парламенту та Ради від 20 січня 2016 року про реалізацію страхових продуктів (в новій редакції).

При вивченні теми слід ознайомитися з системою гарантування страхових виплат (Insurance guarantee schemes – IGS), а також з положеннями Директиви ЄС 2016/97 Європейського парламенту та Ради від 20 січня 2016 року про реалізацію страхових продуктів (в новій редакції) та Платіжної директиви ЄС (Directive on Payment Services II PSD2), яка набула чинності 13 січня 2016 року, у контексті вимог до договорів зі споживачами страхових послуг.

Студентам слід звернути увагу на Директиву 2009/103 / ЄС Європейського Парламенту та Ради від 16 вересня 2009 року щодо страхування цивільної відповідальності по відношенню до використання автотранспортних засобів та забезпечення виконання зобов’язань щодо страхування такої відповідальності. Директивою передбачено загальний для всіх держав-членів ЄС механізм покриття страховкою цивільної відповідальності по відношенню до використання автотранспортних засобів, які зазвичай перебувають на території таких держав; ступінь покриття відповідальності; умови страхового покриття; мінімальні суми покриття обов'язковим страхуванням.

Запитання для самоконтролю

1. Назвіть етапи становлення страхового ринку ЄС.

2. Які види страхування включає страховий ринок ЄС?

3. Охарактеризуйте три групи правовідносин в сфері страхування на території Європейського Союзу.

4. Принципи функціонування єдиного страхового ринку ЄС.

5. Назвіть основні джерела регулювання срахового ринку ЄС.

6. Охарактеризуйте види страхових послуг в ЄС.

7. Охарактеризуйте порядок надання страхових послуг відповідно до актів ЄС.

8. Назвіть основні порушення на ринку страхових послуг в сфері захисту прав споживачів фінансвоих послуг.

9. Що є метою пруденційного нагляду за суб'єктами надання страхових послуг, які органи/установи ЄС уповноважені його здійснювати?

10. Яка інформація повинна бути розкрита споживачеві при укладанні страхового контракту?

Практичне заняття 8

План заняття

1. Загальна характеристика єдиного страхового ринку ЄС.

2. Правові засади страхового ринку ЄС. Вимоги Директиви 2009/138/ЄС (Solvency II) у контексті забезпечення прав споживачів страхових послуг у ЄС.

3. Види страхових послуг у ЄС.

Завдання для дискусії та обговорення:

Чому, на вашу думку, надання послуг із страхування життя детальніше регулюється європейським законодавством?

Завдання 1

Якими законодавчо-нормативними актами регулюють діяльність страхових агентів і брокерів в Україні? Розкрити особливості їх діяльності. Порівняти вимоги до страхового посередництва в країнах Європейського Союзу та Україні (Директива ЄС «Про страхове посередництво» (№ 2002/92/ЕС)

Завдання 2

Надайте характеристику директиві ЄС щодо регулювання діяльності страховиків Solvency II. Поясніть причини суворих вимог зі сторони держави до статутного капіталу страховика.

Сформулюйте основні напрями регулювання страхової діяльності в ЄС, порівняйте їх із здійснюваними в Україні. Визначте їх подібність та відмінність.

Завдання 3

Centros Ltd., зареєстрована у Великобританії «private limited company» (компанія з обмеженою відповідальністю), подала заяву про реєстрацію своєї філії у Данії. Датським Міністерством торгівлі у реєстрації було відмовлено. За точкою зору датського наглядового органу, у наміри Centros входило відкриття своєї штаб-квартири та здійснення всієї діяльності в обхід датського законодавства про сплату мінімального статутного капіталу про заснування компаній.

Чи законним є рішення Міністерства торгівлі Данії? Охарактеризуйте порядок реєстрації філій страховий компаній, передбачений Директивою 2009/138/ ЄС «Про започаткування та здійснення бізнесу в області страхування і перестрахування» (Solvency II).

Завдання 4

Італійською страховою компанією “BELLINSHURIANS” передбачено різні розміри премій та пільг у межах страхового полісу для чоловіків та жінок.

Також жінкам пропонуються менш вигідні умови страхування на підставі вагітності та материнства.

Чи є законними такі дії страхової компанії? Визначте, чи розповсюджуються на страхові відносини положення ст. 2 Маастрихтського договору та Директиви 2004/113/ЕС з забезпечення гендерної рівності.

Завдання 5

На території Греції власник транспортного засобу, зареєстрованого у Франції, скоїв ДТП та завдав шкоду громадянину Греції. Договір страхування відповідальності власника транспортного засобу у громадянина Франції відсутній.

Визначте, від якого гарантійного бюро (Франції, Греції чи будь-якого з них) має право вимагати компенсацію громадянин Греції. Охарактеризуйте механізм обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів у ЄС.

Список рекомендованої літератури

1. Безручко Ю.В., Пацурія Н.Б., Бєлова О.В. Правове регулювання страхових та роздрібних фінансових послуг в ЄС та Україні. URL : https://just.odessa.gov.ua/files/upload/files/6.pdf.
2. Озернюк Г.В. Міжнародні джерела страхового права ЄС. Прикарпатський юридичний вісник. 2016. Випуск 6(15). С. 191-194. URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pjuv_2016_6_44.pdf.
3. Василенко М. Формування страхового права в країнах-членах Європейського Союзу та його подальше вдосконалення. Юридичний вісник. 2016. № 3. С. 57-64. URL: http://yuv.onua.edu.ua/index.php/yuv/article/view/1850/1853.
4. Directive 2014/51/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 amending Directives 2003/71/EC and 2009/138/EC and Regulations (EC) No 1060/2009, (EU) No 1094/2010 and (EU) No 1095/2010 in respect of the powers of the European Supervisory Authority (European Insurance and Occupational Pensions

Authority) and the European Supervisory Authority (European Securities and Markets Authority). URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014L0051.

5. Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II). URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32009L0138.
6. Directive (EU) 2016/97 of the European Parliament and of the Council of 20 January 2016 on insurance distribution (recast)Text with EEA relevance. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0097.
7. Directive 2009/103/EC of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 relating to insurance against civil liability in respect of the use of motor vehicles, and the enforcement of the obligation to insure against such liability. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32009L0103.

Тема 8. Правове регулювання інвестицій в ЄС

Методичні рекомендації

Перш ніж приступити до вивчення цієї теми слід зрозуміти таку засаду внутрішнього ринку ЄС як свобода руху капіталу, а також з'ясувати, що собою являють інвестиції (внутрішні та іноземні), які суб'єкти можуть бути інвесторами та що собою являє професійна діяльність у сфері інвестування. Серед принципів інвестиційної політики ЄС слід визначити: орієнтацію на реалізацію довготермінових інвестиційних проектів, які сприяють економічному зростанню, зниженню безробіття та підвищенню якості людського капіталу; забезпечення прозорості інвестування через удосконалення регуляторної бази, стимулювання конкуренції та відкритості доступу до ринку інвестицій; гарантування однакових умов ведення інвестиційної діяльності для підприємців, незалежно від країни походження капіталу; недопущення дискримінації закордонних інвесторів.

Слід розуміти, що інвестиції можуть здійснюватися як в середині ЄС, так і ззовні, відповідно ці відносини врегульовані різними актами, в тому числі й міжнародними. Стосовно внутрішніх інвестицій слід розрізняти інвестиційних посередників, кваліфікованих інвесторів, професійних клієнтів, підприємства колективного інвестування.

Запитання для самоконтролю

1. Які ключові джерела інвестиційного права ЄС?
2. Охарактеризуйте чотири категорії руху капіталів.
3. Назвіть фундаментальні принципи інвестиційної політики ЄС.
4. Поясніть сутність принципу «орієнтація на реалізацію довготермінових інвестиційних проектів, які сприяють економічному зростанню, зниженню безробіття та підвищенню якості людського капіталу» .
5. Поясніть сутність принципу «забезпечення прозорості інвестування через удосконалення регуляторної бази, стимулювання конкуренції та відкритості доступу до ринку інвестицій» .
6. Поясніть сутність принципу «гарантування однакових умов ведення інвестиційної діяльності для підприємців, незалежно від країни походження капіталу» та принцип «недопущення дискримінації закордонних інвесторів».
7. Які умови встановлені Регламентом No 1219/2012 для застосування понад 1400 двосторонніх інвестиційних угод (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1547736356459&uri=CELEX:52018XC0427(06)https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1547736356459&uri=CELEX:52018XC0427(06))
8. Охарактеризуйте поняття "інвестор", хто може входити до цієї категорії.
9. Поясніть основні засади порядку захисту прав інвесторів у ЄС.

Практичне заняття 9

План заняття

1 Поняття інвестицій та інвестиційної діяльності за законодавством ЄС. Основні акти ЄС, що регулюють інвестиційну діяльність в межах ЄС.

2 Принципи інвестиційної політики ЄС.

3 Правове регулювання внутрішніх та іноземних інвестицій у ЄС.

4 Правовий статус суб'єктів інвестиційної діяльності на внутрішньому ринку ЄС.

5 Правові засади захисту прав та законних інтересів інвесторів.

Завдання для дискусії та обговорення:

Правове регулювання інвестиційної діяльності між Україною та ЄС складається з двосторонніх інвестиційних договорів, укладених з державами – членами ЄС, та Угоди про асоціацію, яка поглиблює співробітництво України та ЄС у сфері інвестицій. Виокремлено чотири блоки правового регулювання інвестиційної діяльності за Угодою про асоціацію: свобода руху капіталу та інвестицій; захист інвестицій у рамках свободи заснування; стимулювання інвестицій; покращення інвестиційного клімату в окремих сферах. Також Угодою про асоціацію передбачається створення у майбутньому механізму вирішення інвестиційних спорів.

Ознайомтесь із змістом наступних робіт та текстом Угоди про Асоціацію та прокоментуйте можливості та варіанти створення механізму вирішення інвестиційних спорів:

1) Загороднюк А. Механізми врегулювання інвестиційних спорів в рамках міжнародних інвестиційних угод. Вісник Академії адвокатури України. 2019. Том 16. Число 1(42). С. 80–85.DOI: https://doi.org/10.37692/visnyk.aau.16.1(42).80-85
2) Хрімлі О. Інвестиційний міжнародний арбітраж як форма захисту прав іноземних інвесторів / О. Хрімлі // Підприємництво,

господарство і право. – 2016. – № 11. – С. 80-83. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2016_11_17

Практичне завдання 1

На підставі переліку двосторонніх інвестиційних угод (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1547736356459&uri=CELEX:52018XC0427(06)), що встановлюють перехідні механізми для двосторонніх інвестиційних договорів між державами-членами ЄС та третіми країнами, визначте відповідно до варіанту перелік країн та хронологію укладення таких угод відповідною країною.

Наприклад,

Варіант N Королівство Бельгія

Країна, з якою укладено угоду та вихідні дані угоди	Дата підписання
Демократична Республіка Конго / Protocole entre le Royaume de Belgique et la République du Zaïre relatif à l'encouragement réciproque des investissements	28.3.1976
Республіка Індонезія/ Agreement between the Kingdom of Belgium and the Republic of Indonesia on the encouragement and reciprocal protection of investments	15.1.1970
...	
...	

Перелік країн:

1. Болгарія
2. Данія
3. Німеччина
4. Естонія
5. Іспанія
6. Франція

7. Хорватія
8. Латвія
9. Угорщина
10. Австрія

Список рекомендованої літератури

1. Глібко С. В. Інвестиційна модель економіки України в умовах адаптації законодавства України до права ЄС (господарсько-правовий аспект). Адаптація до права ЄС регулювання економіки України в сучасних умовах : зб. наук. пр. (за матеріалами «Круглого столу», м. Харків, 26 трав. 2015 р.) / редкол.: С. М. Прилипко, Ю. Є. Атаманова, С. В. Глібко, К. В. Єфремова. – Х. : НДІ ПЗІР, 2015. – С. 131–137. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/10229
2. Загороднюк А. Механізми врегулювання інвестиційних спорів в рамках міжнародних інвестиційних угод. Вісник Академії адвокатури України. 2019. Том 16. Число 1(42). С. 80–85.DOI: https://doi.org/10.37692/visnyk.aau.16.1(42).80-85
3. Хрімлі О. Інвестиційний міжнародний арбітраж як форма захисту прав іноземних інвесторів / О. Хрімлі // Підприємництво, господарство і право. – 2016. – № 11. – С. 80-83. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2016_11_17
4. Рекомендація Ради 2002/549/ЄС «Про загальні керівні принципи економічних політик держав-членів та Співтовариства» від 21 червня 2002 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_967#Text

Тема 9. Правове регулювання пенсійного забезпечення в ЄС

Методичні рекомендації

Розглядаючи правове регулювання пенсійного забезпечення в ЄС слід насамперед розглянути Європейську схему соціальних прав, яка визначає такі пенсійні права: 1) право працівників та самозайнятих на пенсію, сумісну із внесками та забезпечення належного доходу; 2) право на рівні можливості для отримання пенсійних прав як для жінок, так і для чоловіків; 3) право на

ресурси, які забезпечують гідне життя в старості. При цьому слід пам'ятати, що пенсійна держав-членів політика реалізується національними урядами. Законодавство ЄС захищає пенсійні права людей, які пересуваються між країнами ЄС.

Потрібно знати повноваження Європейського органу страхування та пенсійного забезпечення (EIOPA), який є частиною Європейської системи фінансового нагляду (ESFS), та розуміти його завдання у сфері захисту прав споживачів.

Характеризуючи учасників ринку пенсійного страхування слід розрізняти пенсійні фонди, установи трудового пенсійного забезпечення, що собою являє пенсійна схема і які персональні пенсійні продукти доступні для збереження пенсій на всій території ЄС.

Базові принципи захисту прав споживачів фінансових послуг у сфері пенсійного страхування відображені у Директиві 2016/97/ЄС.

Запитання для самоконтролю

1. Які основні пенсійні права визначає Європейська схема соціальних прав (https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_en.pdf)?

2. Які пенсійні права захищає право ЄС?

3. Назвіть основні Пенсійні інституції ЄС.

4. Охарактеризуйте основні завдання Європейського органу зі регулювання страхової діяльності та діяльності з недержавного пенсійного забезпечення.

5. Визначте структуру ESFS.

6. Охарактеризуйте правовий статус пенсійних фондів в механізмі пенсійного забезпечення ЄС.

7. Надайте поняття та основні ознаки Загальноєвропейського персонального пенсійного продукту.

8. Які базові характеристики порядку захисту споживачів пенсійних послуг.

Практичне заняття 10

План заняття

1. Правові засади організації пенсійного забезпечення в ЄС. Пенсійні інституції ЄС.

2. Пенсійні фонди як професійні учасники ринку фінансових послуг ЄС.

3. Персональні пенсійні продукти.

4. Характеристика порядку захисту основних прав споживачів послуг пенсійного страхування.

Завдання для дискусії та обговорення:

Повноцінне функціонування системи накопичувального пенсійного забезпечення поступово зумовлюватиме підвищення рівня соціального захисту людей пенсійного віку та залучення потужного внутрішнього довгострокового інвестиційного ресурсу, що сприятиме збільшенню інвестицій в національну економіку. Нагальним є вирішення питання забезпечення належного рівня інституційної та фінансової спроможності регуляторів з метою виконання функцій державного регулювання та нагляду за ринком пенсійних послуг відповідно до міжнародних та європейських стандартів.

Ознайомтесь із наступними матеріалами:

1. Концепція розбудови другого рівня пенсійної системи. URL: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2018/06/unnamed-file.pdf
2. Пенсійна система та пенсійна реформа в Україні. URL: https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/14044.pdf
3. Гідне пенсійне забезпечення. URL: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/pensijna-reforma

4. Пенсійна система: реформувати не можна залишити. URL: https://youtu.be/4JCfglaUcmc

Проаналізуйте сучасний стан пенсійної реформи в Україні та визначте які перешкоди існують на шляху ефективного розвитку недержавного пенсійного забезпечення на сучасному етапі та що сприятиме впровадженню належного та ефективного державного регулювання накопичувальної складової пенсійної системи України.

Практичне завдання 1

У справі Річардс (Richards) скаржниця, що зробила операцію зі зміни статі з чоловічої на жіночу, хотіла вийти на пенсію у зв'язку з досягненням 60-річчя (пенсійний вік для жінок у Сполученому Королівстві). Уряд відмовився призначити їй пенсію на тій підставі, що вона не зазнала несприятливого ставлення порівняно з іншими особами в подібній ситуації. Уряд стверджував, що насправді заявницю слід порівнювати з чоловіками, оскільки вона прожила своє життя як особа чоловічої статі. ЄСС вирішив, що національне законодавство дозволяє операції зі зміни статі, тому в цьому випадку належним зразком для порівняння є «жінки». Відповідно, становище заявниці є менш сприятливим порівняно з іншими жінками, оскільки їй встановили вищий пенсійний вік.

Проаналізуйте рішення ЄСПЛ Richards v. Secretary of State for Work and Pensions та визначте яких висновків дійшов суд у цій справі. Надайте характеристику принципу недискримінації та визначте його значення для захисту прав споживачів в сфері пенсійного забезпечення. Який вплив на формування відносин у сфері недержавного пенсійного забезпечення він має?

Практичне завдання 2

Заявниця та її чоловік прожили усе життя у Нідерландах. Чоловікові заявниці було призначено пенсію за віком для одружених осіб згідно із Законом про загальну виплату пенсій за віком (Algemene Ouderdomswet – "AOW") від 01

серпня 1984 р. Однак його пенсію скоротили на 38 %, оскільки він не був застрахований згідно із законом впродовж періоду, який загалом становить 19 років, коли він працював у Німеччині і страхові внески сплачувалися згідно з німецьким законодавством про соціальне страхування. Це рішення не оскаржувалося. Заявниці було призначено пенсію за віком згідно з AOW від 01 березня 1989 р. на тих самих підставах, що й пенсію її чоловіка, меншу на 38 %. Вона оскаржувала це рішення, але безрезультатно. Заявниця стверджувала, що скорочення її пенсії згідно з AOW становить дискримінацію за ознакою статі, а саме тому, що у відповідний час одружена жінка отримала страхування за законом лише у ті періоди, коли був застрахований її чоловік, тоді як для одружених чоловіків аналогічної норми не існувало.

Проаналізуйте рішення ЄСПЛ Wessels-Bergervoet v. the Netherlands (https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Wessels-Bergervoet%22%5D,%22documentcollectionid2%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-60493%22%5D%7D) та визначте яких висновків дійшов суд у цій справі. Надайте характеристику поняттю "пенсійна схема". Визначте як пенсійна схема впливає на визначення умов та порядок недержавного пенсійного забезпечення.

Список рекомендованої літератури

1. Financial regulation and supervision. An Interactive Guide from a Global and European Union Perspective.URL: https://www.credit-suisse.com/media/assets/corporate/docs/about-us/our-company/financial-regulation-and-supervision.pdf
2. Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II). Official Journal of the European Union 335, 17.12.2009, P.1.
3. Регламент (ЄС) № 1094/2010 Європейського парламенту та Ради від 24 листопада 2010 року про створення Європейського наглядового органу. URL:

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:02010R1094-20200101&from=EN

4. International Human Development Indicators. URL: http://hdr.undp.org/en/countries
5. Кравченко М. В. Європейські підходи та механізми пенсійної реформи. Державне управління: удосконалення та розвиток № 5, 2015 .URL: http://dy.nayka.com.ua/?op=1&z=849.
6. Петрушка О. В. Досвід реформування пенсійних систем зарубіжних країн та його використання в Україні . Наука й економіка. 2015. N 1 (37).С. 19–27.

Тема 10. Відповідальність за порушення на ринку фінансових послуг ЄС. Судова практика Європейського суду та Європейського суду з прав людини щодо захисту споживачів фінансових послуг

Методичні рекомендації

Вивчення теми потребує розуміння студентами механізму судового вирішення спорів у сфері захисту прав споживачів фінансових послуг та притягнення до відповідальності фінансових установ за такі порушення.

При вивченні теми студенти повинні розглянути ланки судової системи у ЄС, статус, підвідомчість, місцезнаходження, склад, структуру Суду ЄС; ознайомитися зі статусом генеральних адвокатів; гарантіями незалежності членів суду; групою повноважень; справами прямої юрисдикції; додатковою та факультативною юрисдикцією; позовами до держав-членів, органів ЄС та їх посадових осіб; позовами про анулювання, з бездіяльності; позовами про оскарження санкцій, що накладаються органами ЄС; преюдиційними запитами (справами опосередкованої юрисдикції). Студентам слід приділити увагу справам попереднього контролю; преюдиційним запитам про тлумачення статутів органів, заснованих актами Ради ЄС; конвенцій між державами-членами, укладених відповідно до установчих договорів. Суд ЄС повинен забезпечувати дотримання закону у застосуванні установчих договорів. Суд ЄС: перевіряє законність актів інститутів ЄС; забезпечує дотримання

державами-членами зобов'язань за Договорами; інтерпретує закони ЄС за запитом національних судів та трибуналів. Суд ЄС складається з двох судів: Суду та Загального суду (створений у 1988 році).

Студенти повинні ознайомитися з правовими підставами застосування Конвенції та рішень Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя (надалі – ЄСПЛ). Слід приділити увагу юрисдикції та компетенції ЄСПЛ; спорам на підставі індивідуальних скарг, компетенції Суду та національному праву; принципу субсидіарності та відмові від абстрактного контролю; вичерпанню внутрішніх правових засобів; суддівському корпусу (складу Суду). Студенти повинні розумітися на розгляді конкретних справ з винесенням рішення по суті; принципах прийнятності звернень; критеріях прийнятності (обставини часу (ratione temporis), обставини місця (ratione loci), обставини суті (ratione materiae), обставини особи (ratione person)); вичерпності внутрішніх засобів правового захисту; термінах звернення; обґрунтованості скарги; на попередньому зверненні до Суду та попередньому вивченні справи; вимогах та формі звернення до Суду.

Вивчення тем потребує огляду судової практики Європейського суду щодо захисту споживачів фінансових послуг. Студентам потрібно ознайомитися зі справами Суду ЄС: Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht v Ewald Baumeister (C-15/16 19.06. 2018); Silvio Berlusconi, Finanziaria d'investimento Fininvest SpA (Fininvest) v Banca d'Italia, Istituto per la Vigilanza Sulle Assicurazioni (C-219/17 19.12.2018); American Express Company v The Lords Commissioners of Her Majesty's Treasury (C-643/16 07.02.2018) та справами Європейського суду з прав людини щодо захисту споживачів фінансових послуг: case of Fabian v. Hungary (78117/13) ; case of Andrejeva v. Latvia (55707/00); case of Stec and others v. United Kingdom (65731/01; 65900/0); case of Belane Nagy v. Hungary (53080/13).

Запитання для самоконтролю

1. Які види порушень прав споживачів передбачені у Директиві 2005/29/ЄС про недобросовісну комерційну практику бізнесу до споживача на внутрішньому ринку?

2. Що собою являє нечесна комерційна практика надвача фінансових послуг?

3. Охарактеризуйте принципи захисту прав споживачів фінансових послуг.

4. Визначте основні категорії справ у сфері порушення прав споживачів фінансових послуг, що розглядає:

а) Європейський Суд;

б) ЄСПЛ.

5. Які суб'єкти мають право на звернення до Європейського Суду та ЄСПЛ?

6. Охарактеризуйте ключові справи Європейського Суду у сфері захисту прав споживачів фінансових послуг?

Практичне заняття 11

План заняття

1. Загальна характеристика європейської системи захисту прав споживачів фінансових послуг.

2. Правовий статус судових інституцій в системі захисту прав споживачів фінансових послуг: Європейського суду та Європейського суду з прав людини.

Завдання для дискусії та обговорення:

На сьогоднішній день питання формування інституту фінансового омбудсмена посідають важливе місце. Це обумовлено тим, що з огляду на складну ситуацію в банківському секторі, спричинену політичною та

економічною кризами, військовим конфліктом на Сході, на ринку зросла кількість спорів між банками та їхніми клієнтами. Спроби вирішити ці проблеми призвели до активного використання таких жорстких заходів, як використання послуг колекторних компаній, масове повернення та продаж власності із застави, процедури штучного банкрутства позичальників і багато іншого, що негативно відобразилося на взаємовідносинах банків та їхніх клієнтів.

Введення інституту фінансового омбудсмена, який буде виступати своєрідним арбітром між споживачем і фінансовою установою та допомагати у вирішенні суперечок мирним шляхом, створить дієву альтернативу державно-судовій системі.

Пропонуємо ознайомитись із наступними матеріалами та подискутувати на тему необхідності запровадження в Україні інституту фінансового омбудсмена:

- Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 30.11.2015
- Директива 2005/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму від 26.10.2005р.
- Бритченко И.Г. Создание института финансового омбудсмена: международный опыт и перспективы для Украины. Проблеми економіки. № 1. Харків: Видавничий Дім «ІНЖЕК», 2017. С. 338 – 344.
- Беззуб І. Який фінансовий омбудсмен потрібен Україні: європейський досвід. Київ: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, 2018. 60 с.
- Клименко К. В. Запровадження інституту омбудсмена з фінансів та інвестицій в контексті забезпечення належного рівня фінансової безпеки. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 18. С. 14-20.

- Проект Закону про установу фінансового омбудсмена № 8055 від 22.02.2018р.
- Про затвердження Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року: Постанова Правління Національного Банку України від 18.06.2015 № 391.

Практичне заняття 12

План заняття

1. Огляд судової практики Європейського суду щодо захисту споживачів фінансових послуг: Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht v Ewald Baumeister (C-15/16 19.06. 2018); Silvio Berlusconi, Finanziaria d'investimento Fininvest SpA (Fininvest) v Banca d'Italia, Istituto per la Vigilanza Sulle Assicurazioni (C-219/17 19.12.2018); American Express Company v The Lords Commissioners of Her Majesty's Treasury (C-643/16 07.02.2018).

2. Огляд судової практики Європейського суду з прав людини щодо захисту споживачів фінансових послуг: case of Fabian v. Hungary (78117/13); case of Andrejeva v. Latvia (55707/00); case of Stec and others v. United Kingdom (65731/01; 65900/0); case of Belane Nagy v. Hungary (53080/13).

Практичне завдання 1

Проаналізуйте рішення у наступних справах та охарактеризуйте фактичні обставини справи, норми, що були порушені та висновки, яких дійшов суд.

1. Banif Plus Bank Zrt. v Márton Lantos, Mártonné Lantos Judgment C-312/14 03.12.2015

2. Jean-Bernard LafontaVAutorité des marchés financiers Judgment C-628/13 11.03.2015

3. European Central Bank, European Commission and Trasta Komercbanka among others Judgment C-663/17, C-665/17 and C-669/17 05.11.2019

4. Harald Kolassa v Barclays Bank plc Judgment C-375/13 28.01.2015

5. Справа "Проніна проти України" Заява N 63566/00

Практичне завдання 2

Охарактеризуйте фактичні обставини; ключові питання, які постали під час національного судового провадження; суть наступний рішень суду ЄС: Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht v Ewald Baumeister (C-15/16 19.06. 2018); Silvio Berlusconi, Finanziaria d'investimento Fininvest SpA (Fininvest) v Banca d'Italia, Istituto per la Vigilanza Sulle Assicurazioni (C-219/17 19.12.2018); American Express Company v The Lords Commissioners of Her Majesty's Treasury (C-643/16 07.02.2018).

Користуючись електронною базою судових рішень рішень на сайті Суду ЄС, наведіть власні приклади рішень суду ЄС у сфері захисту прав споживачів фінансових послуг.

Практичне завдання 3

Заповніть таблицю, використовуючи практику Суду ЄС:

Поняття	Зміст	Джерела закріплення
Заходи, еквівалентні кількісним обмеженням		
Принцип розумності		
Принцип взаємності (взаємного визнання)		
Звуження формули Dassonville		

Практичне завдання 4

Охарактеризуйте фактичні обставини; ключові питання, які постали під час національного судового провадження; суть наступний рішень ЄСПЛ : case of Fabian v. Hungary (78117/13); case of Andrejeva v. Latvia (55707/00); case of Stec and others v. United Kingdom (65731/01; 65900/0); case of Belane Nagy v. Hungary (53080/13).

Користуючись електронною базою судових рішень рішень ЄСПЛ https://hudoc.echr.coe , наведіть власні приклади рішень ЄСПЛ у сфері захисту прав споживачів фінансових послуг.

Список рекомендованої літератури

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. Офіційний вісник України. 2008. № 93. Ст. 3103.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, прийнята 1950 року в Римі, ратифікована Верховною Радою України від 17 липня 1997 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Практичний посібник щодо прийнятності заяв. Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2014. URL : https://www.echr.coe.int/documents/admissibility_guide_ukr.pdf
4. Протокол (№ 3) про Статут Суду Європейського Союзу (Протокол про Статут Суду Європейського економічного співтовариства). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_618#Text
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2006. №30. ст.260.
6. Методичні рекомендації для центральних органів виконавчої влади щодо застосування в законотворчій діяльності Конвенції про захист прав і основних свобод людини: рекомендації Міністерства юстиції України від 21.11.2000 № 40. URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/v0040323-00
7. Огляд прецедентного права Суду Європейського Союзу у сферах, що регулюються Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. URL : https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/review-of-the-case-law-of-the-eu-court-of-justice-fields-covered-by-the-association-agreement-2018.1.1.ukr_1.pdf
8. Європейський суд з прав людини: як знаходити і розуміти практику суду. Рада Європи / Європейський суд з прав людини, 2019. 15 с. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/CLIP_Finding_understanding_case_law_UKR.pdf
9. Єдність судової практики: погляд Європейського суду з прав людини та Верховного Суду. К.: Верховний Суд, 14 червня 2019. URL: https://www.youtube.com/watch?v=E5MTaoMpj7Y

10. Право Європейського Союзу: підручн. / за ред. Р. А. Петрова. 7-ге вид. Київ: Істина, 2017. 384 с.

Методи та критерії оцінювання

Форма підсумкового контролю з дисципліни – диференційований залік.

Критерії оцінювання

5 (відмінно)	A	Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90 ≤ RD ≤ 100
4 (добре)	B	Вище середнього рівня з кількома помилками	82 ≤ RD < 89
4 (добре)	C	Загалом правильна робота з певною кількістю помилок	74 ≤ RD < 81
3 (задовільно)	D	Непогано, але зі значною кількістю недоліків	64 ≤ RD < 73
3 (задовільно)	E	Виконання задовольняє мінімальні критерії	60 ≤ RD < 63
2 (незадовільно)	FX	Можливе повторне складання	35 ≤ RD < 59
2 (незадовільно)	F	Необхідний повторний курс з навчальної дисципліни	0 ≤ RD < 34

Контрольні заходи:

1. Виконання мультимедійної презентації (підготовка, презентація, захист) – 20 балів

2. Виконання практичного кейсу (підготовка, презентація, захист) 4*5=20 балів

3. Тестування 2*10 = 20 балів

4. Поточні контрольні роботи (проміжний модульний контроль) 2*20 = 40 балів

Методичні вказівки для підготовки мультимедійної презентації

Тема для мультимедійної презентації обирається на вибір студента із переліку запропонованих або може довільна за погодженням із викладачем.

Підготовка передбачає самостійне опрацювання студентом джерел, вивчення питання, формування власних висновків та стисле та наочне подання цих висновків у мультимедійній презентації.

Презентація та захист відбувається на практичному занятті, тема якого близька до доповіді. Студенту можуть задаватися уточнюючі питання як викладачем, так і студентами.

Оцінка за цей вид роботи включає оцінювання якості опрацювання джерел, наявності аналізу, узагальнень, якості представлення висновків на слайдах та представлення їх під час захисту.

Виконання цього завдання без презентації на практичному занятті та обговорення оцінюється в 10 балів.

У презентації повинно бути відображено ставлення студента до предмету обговорення та/або визначені проблеми практичної реалізації.

Орієнтовний перелік тем для підготовки мультимедійної презентації:

1. Стан адаптації українського законодавства до вимог права ЄС щодо захисту прав споживачів кредитних послуг.
2. Європейська стандартна інформація про споживчий кредит: зміст, порядок надання.
3. Нагляд за ринковою поведінкою постачальників фінансових послуг у окремій державі Європейського Союзу (за вибором студента).
4. Система захисту прав споживачів фінансових послуг у окремій державі Європейського Союзу (за вибором студента).
5. Особливості захисту прав споживачів фінансових послуг у сфері електронної комерції в Європейському Союзі.
6. Альтернативне вирішення спорів за участі споживачів фінансових послуг у Європейському Союзі.
7. Загальноєвропейський персональний пенсійний продукт як різновид індивідуального пенсійного страхування.
8. Фінансова освіта як елемент системи захисту прав споживачів фінансових послуг.
9. Захист прав споживачів фінансових послуг у відносинах іпотечного кредитування.
10. Захист прав споживачів фінансових послуг при страхуванні життя.

Підготовка тез доповіді для участі у науковій конференції зараховується як виконання завдання з підготовки презентації (у цьому випадку тема індивідуально узгоджується з викладачем).

Список рекомендованої літератури

Навчальна література

1. Дослідження практик роботи банків зі скаргами споживачів банківських послуг : звіт за результатами дослідження практик роботи банків зі скаргами споживачів. URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2020/09/Final_Report_Complaints-handling-at-ba
2. Фінансовий ринок: Навч. посібник за заг. ред. Арутюнян С.С. / Арутюнян С.С., Добриніні Л.В. та інші. – К.: Гуляєва В.М., 2018. – 484с.
3. Право Європейського Союзу : підручник. Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко, Ван Елсувеге П. та ін. За ред. Р. А. Петрова. Вид. 9-те, змінене і допов. Харків : Право, 2019. 442 с
4. Право Європйеського Союзу: конспект лекцій. Дніпро, 2016. URL: https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/1117/16.1.pdf
5. Тюріна О. В. Основи права Європейського Союзу : навч. посіб. / О. В. Тюріна. – К. : ФОП О. С. Ліпкан, 2012. – 100 с. http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/123456789/6077/1/Tiurina%20O.%20V.%20Fundamentals%20of%20the%20European%20Union.pdf
6. Банківське право в Європейському Собзі та Україні: порівняльно-правове дослідження / Мірошніченко О.А., Сенаторов М.В., Сенаторова О.В. ; Державний департамент з питнь адаптації законоадвства Міністерства юстиції України. https://just.odessa.gov.ua/files/upload/files/11(1).pdf
7. Редзюк Е. В. Особливості створення і функціонування єдиного ринку фінансових послуг у країнах ЄС: уроки і досвід для України / Е. В. Редзюк // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія : Економіка та менеджмент. – 2017. – № 11. – С. 74-87. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Piir_2017_11_11
8. Редзюк Є. В. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і підписання Директив ЄС: можливі ризики для вітчизняного ринку цінних паперів / Є. В. Редзюк // Фінанси України. – 2015. – № 1. – С. 98-110. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Fu_2015_1_9

Допоміжна література

1. Фінансовий ринок: навчальний посібник / С. С. Арутюнян, Л. В. Добриніна [та інш.] / за ред. С. С. Арутюнян. – Київ : Гуляєва В.М., 2018. – 484 с.
2. Street Law: захист прав споживачів у сфері фінансових послуг. Навчальнометодичний посібник для проведення занять з практичного права; авторський колектив; відп. ред. Катерина Дацко. – Київ: Асоціація юридичних клінік України, 2020. – 76 с.
3. Ковальчук К.Ф., Архірейська Н.В., Валенюк Н.В. Ринок фінансових послуг: Навч. посібник. – Дніпро: НМетАУ, 2018. – 135 с.

Інформаційні ресурси

1. Сайт нормативних документів ЄС. URL: http://https/eur-lex.europa.eu/homepage.html
2. Directive 2013/36/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on access to the activity of credit institutions and the prudential supervision of credit institutions and investment firms, amending Directive 2002/87/EC and repealing Directives 2006/48/EC and 2006/49/EC Text with EEA relevance. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0036
3. Regulation (EU) No 575/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on prudential requirements for credit institutions and investment firms. URL: http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/en/TXT/?uri=celex%3A32013R0575
4. Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on markets in financial instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU . URL: http://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0065
5. Regulation (EU) No 600/2014 of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on markets in financial instruments and amending Regulation (EU) No 648/2012 . URL: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0600
6. Directive 2009/65/EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to undertakings for collective investment in transferable securities (UCITS). URL: http://ec.europa.eu/internal_market/investment/docs/ucitsdirective/directive_2009_65_ec_en.pdf
7. Directive 2011/61/EU of the European Parliament and of the Council of 8 June 2011 on Alternative Investment Fund Managers and amending Directives 2003/41/EC and 2009/65/EC and Regulations (EC) No 1060/2009 and (EU) No 1095/2010 . URL: http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:174:0001:0073:EN:PDF
8. Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the takingup and pursuit of the business of Insurance and

Reinsurance (Solvency II) . URL: http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/ALL/?uri=celex%3A32009L0138
9. Directive 2003/41/EC of the European Parliament and of the Council of 3 June 2003 on the activities and supervision of institutions for occupational retirement provision . URL: http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/en/ALL/?uri=CELEX%3A32003L0041
10. Сайт ЄСПЛ URL: https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/ukr&c=